HALLO HALLO

MEDLEMSBLAD FOR NORSK RADIOHISTORISK FORENING

NR. 132(4/15) 31.ÅRGANG DESEMBER 2015

ISSN 0801-9800

Fra Norsk Radiomuseum, en Wurlitzer 1015 fra 1947.
(Foto: Tor van der Lende)

Våre morsenøkler

EB-nøkkel solgt på siste auksjon for kr. 350,-.

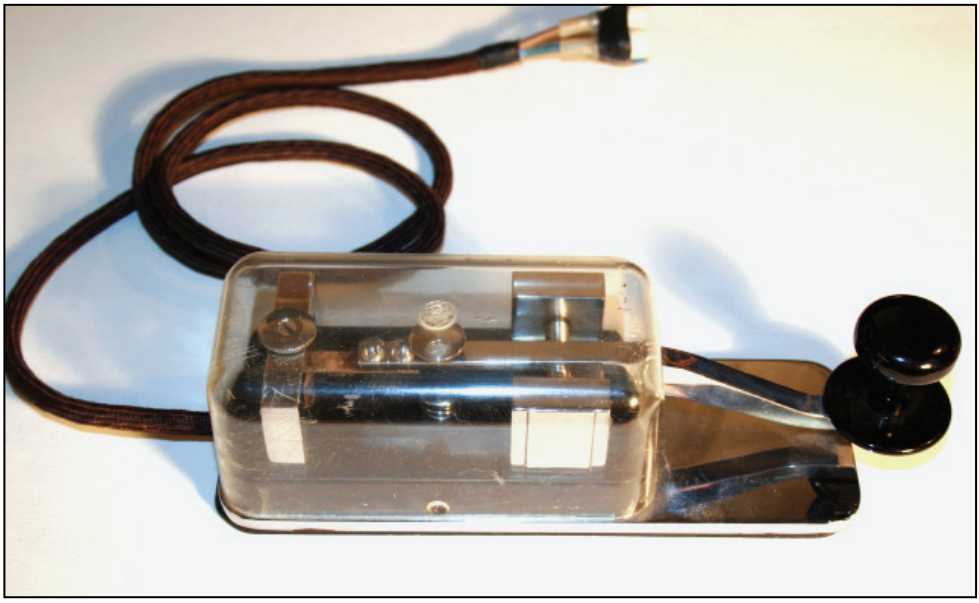

Litt nyere EB-nøkkel, ca 1960. Legg merke til at begge nøklene mangler det runde, røde EB-emblemet som har sittet på toppen av plastdekslet. Disse er tydeligvis systematisk slipt bort, men hvorfor? En nøkkel med dette merket inntakt vil ha en betydelig høyere samleverdi.
Jeg kan nevne at jeg brukte denne type nøkler i forsvaret på slutten av 60-tallet. Den gikk igjen både på Jørstadmoen og på stasjonene i Nord-Norge.
(Fotos: T. M. Namsos)

HALLO HALLO

MEDLEMSBLAD FOR NORSK RADIOHISTORISK FORENING

Stiftet 15. November 1979

NRHFs adresse: **Norsk Radiohistorisk Forening**
Mekanikerveien 32
0683 Oslo

Telefon: **22 75 62 11**
Hjemmeside: **http://www.nrhf.no**
Epost : **nrhf@nrhf.no**

Organisasjonsnr.: 889 909 072
Bankgiro: **7877.08.68970**
NB! Egen bankgiro for medlems-kontingent: **7114.05.48108**

Åpent hus hver tirsdag kl. 18.00 - 21.00

TILLITSVALGTE:

Styret:
Formann: Tor van der Lende
Kasserer: Jan-Helge Øystad
Sekretær: Roar Veum
Styremedlem: Rolf Otterbech.
Varamann: Just N Qvigstad

Redaktør Hallo-Hallo:
Tore Moe Namsos, Vestgardsvegen 122, 2340 Løten.
Epost: hallo@nrhf.no

Katalogkomiteen:
Jens Haftorn, Bjørn Lunde.

Field-Day komite:
Hans Sæthre, Erik Andersen

Kontaktperson for Radiohistorisk Nett:
Hans Sæthre
Epost: radionett@nrhf.no
Frekvenser:
3.965 MHz
6.775 MHz
30.700 MHz
31.300 MHz
31.400 MHz
38.800 MHz

Amatørradiokoordinator:
Arnfinn M. Manders LA2ID
Tlf. 98 46 37 70, e-post: **arnfman@online.no**
Treffes også på antikknettet.
Antikknett for radioamatører:
3.510 MHz, CW, fredag kl. 0845
145.550 MHz, FM, mandag kl. 2100
51.600 MHz, AM, mandag kl. 2100

Salg komponenter:
Epost: bestilling@nrhf.no

Salg rør:
Epost: ror@nrhf.no

Salg katalogark og skjemaer:
Epost: skjema@nrhf.no

Medlemskap:
Epost: medlemskap@nrhf.no

Auksjonssaker:
Epost: auksjon@nrhf.no

Annonser på NRHFs hjemmesider:
Epost: **salg@nrhf.no**

Deadline for stoff til neste nr. er 9. februar.	**Neste nr. beregnes utkommet 15. mars.**

INNHOLD:

Siden sist av Tore Moe Namsos	4
Fossedagene 2015 (Sollia) av Asbjørn Ursin	7
Fossedagene, fortsatt… av Hans Sæthre	11
En Audioklassiker: Elvis mikrofonen av Fredrik Dybdal	13
Radiopionerene…av Ingvild Hansson Kalsnes	17
Main mottagare av Leif Person	24
Høstauksjonsbilder av Tore Moe Namsos	30
Tors hjørne av Tor Vander Lende	33
En flott mikrofon av Tor Vander Lende	34
Radioer jeg har møtt av Tor Vander Lende	36
En rar/hemmelig radio av Tor van der Lende	40
Garasjeloppemarkedryddesalg… av Tor van der Lende	43
Radio «Superior» for vekselstrøm av Bjarne Selnes	47
Høstauksjonsbilder 2 av TMN	50
Leserinnlegg	53
Annonser	54

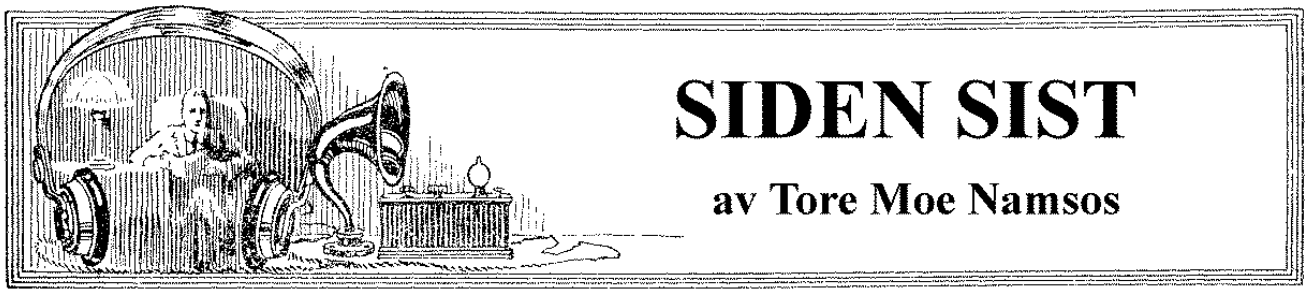

Høstauksjonen
Auksjonen var meget vellykket, med et passende antall bra objekter og godt fremmøte. Se mer om dette i Tors hjørne s.33. Undertegnede tok en del bilder, og noen av dem er gjengitt på sidene 23, 30-32 og 50-52.

Fosse-dagene med Grebe/Grebe Red
Arrangementet ble nevnt under Siden Sist i forrige nummer, og nå har Asbjørn Ursin og Hans Sæthre bidratt med sine historier. Se s. 7-12.

To særoppgaver fra studenter ved Høyskolen i Oslo og Akershus.
Det er ikke så ofte dagens studenter velger radiohistorie som tema, men NRHF ble kontaktet av Ingvild Hansson Kalsnes og Filip Rukan, begge førsteårs-studenter i industridesign. De tok kontakt med NRHF for å få informasjon de kunne bruke til sine særoppgaver. De driver altså ikke med radioteknikk som sådan, men med studier innen formgivning av produkter.
I dette nummeret kommer den første: *Radiopionerene* av Ingvild Hanson Kalsnes. Den handler om de to radiofabrikkene Tandberg og Bang-Olufsen og om hvordan de gikk forskjellige veier.

Neste gang kommer Filip Rukan med *Rett produkt til rett tid* som tar for seg Radionette og Tandberg og hvordan disse utviklet seg i hver sin retning. Begge særoppgavene er meget lesverdige.

Viktige datoer for 2016

09.02	Deadline for HH133
16.02	Påmelding til vårauksjonen
23.02	Forslag til årsmøtet
15.03	Pakkedag HH133
23.04	Vårauksjon
26.04	Årsmøte
26.04	Deadline for HH134
24.05	Pakkedag for HH134
06.09	Deadline for HH135
06.09	Påmelding til høstauksjonen
04.10	Pakkedag for HH135
29.10	Høstauksjon
08.11	Deadline HH136
06.12	Pakkedag HH136
13.12	Julemøte

Det vil helt sikkert komme flere datoer på lista etter hvert. Båndopptaker-doktoren er under planlegging. Vi står i kontakt med Forsvarsmuseet om å få til et samarbeid der, field-day er en mulighet. Garasjesalg og loppemarked blir det også. Dessuten håper vi det kommer noen gode forslag til aktiviteter i forbindelse med årsmøtet.

Krystallapparat under krigen

I forrige HH hadde undertegnede en liten artikkel om bruk av krystallapparat under krigen til lytting på BBCs sendinger på mellombølgen. Konklusjonen jeg trakk var at for å få noe ut av det, måtte man ha forsterker. Hvis ikke ble signalene så svake at de ble bort imot uleselige.

Vel, for noen uker siden ringte et medlem, (Finn Næss, 782) meg og fortalte følgende historie: Hans onkel, som bodde på et småbruk i Østfold, lyttet på London med krystallapparat i vinterhalvåret 1944-45. Forholdene varierte, men noen ganger var det mulig å få med nyhetene på norsk. Han brukte jordspyd og en god antenne bort til et tre i nærheten. Ikke brukte han forsterker da det ikke var strøm i huset. Finn Næss arvet krystallapparatet etter krigen og brukte det i Trondheim mens han var student der. Tyholt lokalstasjon kom inn med en slik styrke at den vekket han om morgenen da hodetelefonen lå på hodeputa. Næss brukte bare en kort innendørs antenne. (Det var for øvrig samme erfaring jeg hadde som gutt i Namsos. Lokalsenderen overdøvet alt annet, og trengte nesten ikke antenne).

Da ønskes alle en riktig god jul og et godt nytt radioår! TMN

Eivind Olssøn til minne.

Vårt medlem på Helgøya i Mjøsa, nr. 146, Eivind Olssøn, døde 3. august i år. Eivind var i usedvanlig god form helt til de siste månedene av sitt liv. Han ble litt over 80 år, men så fikk han kreft som ikke lot seg stanse.
Undertegnede besøkte han i august 2014 og laget en liten reportasje om det(HH128). Da var han i tipp topp form. Det tok altså mindre enn et år etter det før han gikk bort.
Sin interesse for radio fikk han allerede i guttedagene fra sin nabo Wilhelm Dybwad, som han skrev en artikkel om i HH128. Eivind ble utdannet sivilingeniør i svakstrøm i USA. Vel hjemme i Norge igjen fikk han jobb i Norsk Marconi hvor han var i mange år.
Men hans hovedinteresse var nok fly og flyvning. Han hadde sin egen maskin, med flyplass. Det var et fransk fabrikat av typen «Rally», med kjennetegn LN-LFM. Dette fløy han med helt til det siste.
Og nede i kjelleren på huset hans står det i dag et uferdig byggeprosjekt: Et Canadisk Zenair CH-100 enseter, med boxermotor. Det var synd han ikke rakk å bygge det ferdig. Flyplassen er nå blitt opp-pløyd åker. Sitt radioutstyr lot han tilfalle NRHF.
Eivind var en stillferdig og bunnsolid mann som vil bli husket og savnet av oss som kjente han.

Tore Moe Namsos.

Eivind ved spakene, på sitt Rally-fly, skuende utover Mjøsa.

Fossedagene 2015 (Sollia)

Med fokus på lørdag den 5. september og markering av Grebe/Grebe Red

Av Asbjørn Ursin (899)

Generelt

Fossedagene i Sollia er en årlig aktivitet. Denne gangen (2015) var temaet Grebe/Grebe Reds aktiviteter under krigen. Norsk Radiohistorisk Forening (NRHF) var invitert for å demonstrere radioutstyret som var brukt av gruppen for kommunikasjon med ”Home Station” i England. Planen var å sette opp et Berit-sett (3mkII) og kommunisere med radioamatører i Norge og muligens også i utlandet. Videre å sette opp en AR88 mottaker i et dynamisk oppsett med en del bilde-dokumentasjon for å illustrere ”Home Station”. Hans Sæthre og Asbjørn Ursin var ”utskremt” til øvelsen siden førstnevnte hadde utstyret som ble brukt på ”Home Station” og sistnevnte hadde et operativt Berit-sett ☺. Begivenheten var behørig annonsert på ”I–Sollia naturligvis” sine hjemmesider, hjemmesiden til NRHF samt kunngjort på NRHF’s Facebook gruppe. Responsen var rimelig bra så vi var sikre på at det ville være noen ”i andre enden” når vi satte vi kunne prate med når vi satte i gang.

Det var i anledningen også laget en kjempefin utstilling av materiell brukt under krigen – typisk av Grebe-gruppen. Et annet NRHF medlem, Geir Arild Høiland, var primus motor for denne med flere lokale bidragsytere.

Forberedelser
Kallesignalet som skulle brukes var LA1D. Det ble satt opp en forholdsvis romslig sendeplan med start ca. kl. 1100 basert på tilgjengelige krystaller til Berit-settet.

Tider angitt i Norsk lokaltid (bravo tid)

Tid	Hovedfrekvens (MHz)	Reserve
11:00b	3,575H	3,538R
12:00b	5,327.5H	5,300R
13:00b	7,021H	7,024R evt. 7,100R
14:00b	10,106H	NIL

Primærbånd skulle være 40 meter siden forholdene på 80 meter på dagtid var marginale. I tillegg ble det satt av to frekvenser i 60 meter båndet og en i 30 meter båndet.
Antennen som skulle brukes var ca. 25 meter lang ferdig forberedt med trekketau og isolatorer. Videre ble det laget en motvekt – også 20 meter – da det var uvisst hvordan jordingsforholdene var på stedet. Siden vi skulle være i Fossehuset – altså i oppvarmede lokaler under tak så ville vi ha tilgang til nettspenning. Det var følgelig ikke nødvendig å ta med et 6V bilbatteri. Videre ble det å pakke ned to feltbord, en stol, teltduker, litt verktøy, kastelodd, etc. beregnet for en ”felt operasjon”. Forhåndsinfo forøvrig var heller sparsomt så det var egentlig litt uvisst hva det egentlig var en gikk til. Imidlertid, slike situasjoner er ikke ukjent. Det er bare å passe på at en har med utstyr for alle eventualiteter. Berit-settet var testet ut noen dager tidligere og fungerte aldeles utmerket.

Lørdag 5. september
Det er 18 mil å kjøre fra Kirkenær til Sollia. Det ville derfor bli nødvendig å starte tidlig for å være klar til kl. 1100. Beskjeden fra Hans var å være på Elverum før kl 0700 for opplasting av ”Home Station”. Værutsiktene var litt blandet. Tungt skydekke, men heldigvis ikke regn. Å komme seg til Elverum før fristen var ikke noe problem. Opplastingen av materiellet som Hans skulle ha med seg gikk fort. Turen oppover Østerdalen på riksvei 3 gikk også radig unna. Det er ikke så mye som fanger oppmerksomheten oppover der ☺. Lite trafikk på den tiden av døgnet på en lørdag. Litt interessant for min del ble det når vi svingte av på Atna inn på riksvei 219 og 27 oppover Atnedalen mot Sollia. Her kom vi inn i et strøk av Norge hvor jeg ikke hadde vært på 40 år.

Fossehuset viste seg å være et helt nytt bygg beliggende helt inntil en foss (rimeligvis) der hvor elven Atna renner ut av Atnsjøen. Første befaring av lokasjonen fikk

optimismen til å stige. Det var noen trær på utsiden av bygget som var egnet for å henge opp en antenne. Innvendig var det grei tilgang på elektrisk kraft i den ene enden av lokalet. Der hadde vi også ”egen” inngang hvor vi kunne få både antenne og jord ut av huset. Utmerket. Vi etablerte Berit ved siden av inngangen vår og ”Home Station” tvers overfor ved vinduene mot fossen. Imellom satte vi opp et bord med bilder og effekter. Antenna ble ført ut av lokalet over døren og motvekta tilsvarende under døren ut av huset. Vi var faktisk klar før kl. 1100.

Det er alltid litt spennende å installere Berit, kople til antenne, jord, hodetelefoner, morsenøkkel og nettledningen – ikke minst når en slår over nettbryteren fra ”Off” til ”On. Ville ”damen” våkne til liv eller ei? Hun er tross alt over 70 år gammel og det var noen år siden sist hun var på tur. Den tiden det tar for rørene å varmes opp synes å være lang. Men heldigvis, etter 10 -15 sekunder begynte det å suse og sprake i hode-telefonene. Det jeg stusset over der og da - uten at jeg reflekterte noe mer det - var at suset og sprakingen syntes å være forholdsvis kraftig for jeg måtte skru volum-kontrollen ganske langt ned for å få nivået slik at det ble behagelig å høre på. Deretter ble senderen tunet opp på startfrekvensen og dette fungerte greit uten problemer. Siden stasjonen var etablert før starttiden lyttet jeg litt på de andre frekvensene vi skulle

bruke. Jeg hørte ingen signaler, men tolket dette som dårlige forhold. Optimismen fra da vi kom begynte å synke☹

Ca. kl. 1100 begynte publikum å komme inn i lokalet og samtidig begynte jeg å kalle CQ CQ de LA1D …. Forventningen var jo stor når jeg slo om fra ”Send” til ”Mottak” første gang. Ingen respons, bare spraking. Nytt forsøk….samme resultat. La ut en melding på facebook om at vi var i gang. Se der var det respons i hopetall. Vi var blitt hørt og mange hadde svart på anropene. Jeg hørte ingenting. Bare sus og spraking. Annonserte frekvensskifte. Nye kallinger. Ingen respons. Samme resultat. Prøvde å lytte med AR-88. Ingen endring. Dette var nedslående for å si det forsiktig. Først da begynte mistanken å fokusere seg mot sprakingen vi hørte. Den var kanskje ikke så naturgitt som vi trodde innledningsvis. Det var mye datautstyr i drift rundt oss, PCer, PA-anlegg trådløse rutere etc. Altså menneskeskapt. Det var bare å glemme sende-planer, ja sending i det hele tatt. Stasjonen ble slått av. Synd. Jeg kan bare beklage at vi ikke kunne høre alle som kalte på oss.

Det var mye publikum innom noe både Hans og jeg merket godt. De var meget vite-begjærlige, nysgjerrige og spurte og grov om alt. Derfor fikk vi nok å gjøre med å tegne og forklare, svare på spørsmål om radiosamband under krigen, materiell som var brukt, hva vi drev med ellers, om NRHF, kjentfolk etc. Dette ble en trivelig økt og holdt oss beskjeftiget til henimot kl. 1600 da utstillingen stengte. Deretter ble det nedrigging og retur til h.h.v. Elverum og Kirkenær. En lang dag ble det, men interessant tross alt. Vi var også skjønt enig om at dagen etter – altså søndag – da skulle hviledagen holdes hellig ☺

Hva har man lært?
Vel, erfaringen viser at kombinasjonen av gammelt radioutstyr og datautstyr fungerer dårlig i hverandres selskap. PCer, trådløse rutere etc. ødelegger lytteforholdene og radiosendere forstyrrer PCer. Dette er jo i og for seg kjent, men naboforholdet i Fossehuset syntes å være særdeles anstrengt.

Vi tar gjerne en reprise på arrangementet i Sollia, men da blir det å etablere radio-stasjonen noe mer perifert i forhold til det stedet hvor hovedarrangementet foregår.

Vi kunne med fordel ha vært noe sterkere bemannet for å svare på spørsmål fra publikum ikke minst med henblikk på også å promotere foreningen. Det var stor interesse for det vi holdt på med.

Fossedagene, fortsatt…

Av Hans Sæthre (88)

Jeg har i mange år vært interessert i historien rundt Grebe operasjonene. Flere av de involverte var fra kjente trakter i Elverum og Østerdalen. Min mor kjente Torbjørn Hoff som tragisk omkom sammen med Jens Beck og Henning Løkken under fallskjerm-utspranget for å etablere Grebe gruppen. Min far har siden jeg var ganske liten fortalt mange historier fra krigen og spesielt om Oddvar Dobloug og Hans Storhaug. Selv har jeg spesiell interesse for telegrafistenes arbeide og slippoperasjonene.

Opprinnelig var planen at vi skulle operere fra Rudshytta som Grebe Red benyttet den siste krigsvinteren. Det viste seg snart at dette var ett mindre arrangement for skolen i bygda på torsdag. Rudshytta ligger ikke lett tilgjengelig og det passet dårlig for oss på torsdag. Jeg har vært der flere ganger og det er en fin tur dit, men det fristet ikke så veldig å bære tungt radioutstyr og batterier dit.
Hovedarrangementet var på lørdag. Asbjørn og jeg har etter hvert opparbeidet en del erfaring med slike arrangement. Vi lagde noen enkle planer for gjennomførelsen. Min del av planen var å fokusere på arbeidet ved Home Station i England. Jeg kopierte og laminerte mange bilder og leste igjennom de notater/kilder jeg har om emnet. Kopierte opp silkeduk og kodebøker og gjorde noen øvelser med one time pad, chiffrering og dechiffrering. Det skulle vise seg å være lurt.

Asbjørn møtte opp presis etter avtale som det sømmer seg gamle sambandssoldater. Jeg har alltid likt meg i Sollia siden første tur dit som ganske liten . Når man begynner klatringen mot Sollia fra Atna kommer fort den flotte utsikten mot fjellene i Rondane. Vi nådde Fossehuset i god tid og fikk hilst på Jo Øvergaard som er ansvarlig og primus motor for arrangementet. Vi fikk raskt anvist plass i utstillingen og rigget vårt utstyr. Veldig spent lyttet jeg etter signaler på RCA 88 mottakeren. Jeg hadde bare en kort antenne innendørs og hørte svært lite. Tenkte ikke så mye på det, men jeg hadde kvelden før hørt mange fine signaler fra Sør Amerika og USA med en enda kortere innendørs antenne. Jeg hadde forberedt dette og hadde over 8 timer med telegrafi-signaler på min digitale opptager. Med en brukbar høyttaler gjemt bak AR-88 ble det allikevel autentisk nok.

Asbjørn satte i gang med sine sendinger etter den publiserte planen. Antennen hang høyt og fint utenfor Fossehuset. Det ble dessverre fort klart at vi hørte lite eller ingen-ting grunnet lokal støy. Hva som forårsaket støyen er ikke godt å si. Det var datautstyr og et nytt lysanlegg med switchmode strømforsyninger og sikkert flere andre mulige kilder som vi aldri oppdaget. Jeg forsøkte å lytte på en mottaker på nettet, men mobil-dataforbindelsen var svak og ustabil. Lykken ble dessverre fullkommen da vi fikk beskjed om at vi slo inn på PA anlegget som var midlertidig oppkoblet forholdsvis langt unna antennen og vår relativt beskjedne sendereffekt. Stortingspresidenten, Beate Eriksen og Toralv Maurstad med flere skulle snart holde tale. Berit settet fikk hvile.

Vi føler allikevel ikke at dette ga oss nevneverdig hvile. Det ble etter talene fullt av folk i utstillingen og vi fikk fort nok å gjøre med å svare på interessante spørsmål. Før jeg fikk tenkt tanken sto Olemic Thommessen, Jo Øvergaard og kommunens ordfører med følge foran meg og lurte på hva jeg kunne fortelle. Tror jeg fikk frem budskapet og fikk flere spørsmål spesielt fra kvinnene i følget som var imponert over kvinnenes innsats som telegrafister og chiffrører på Home Station. Timene gikk fryktelig fort og plutselig var det bare å rigge ned og reise hjemover. Det var godt å sette seg i bilen med behagelige seter og fin utsikt nedover mot Østerdalen. Vi har nok fått noen nye impulser og ideer om hva vi skal gjøre neste gang med tilsvarende tekniske problemer.

Erfaringen fra denne dagen er at slike arrangementer bør foreningen stille opp på der det er praktisk mulig. Det gir en helt annen opplevelse for de oppmøtte å se og høre det gamle radioutstyret i drift kontra det man kan studere på museer som har stått der i årevis og samlet støv. Folk blir nysgjerrige når de hører telegrafisignaler og mange som er langt over middels interessert i krigshistorien vet lite eller ingenting om hvordan radiosambandet med England egentlig fungerte. Mange takk til folket i Sollia som er så flinke til å ta vare på lokalhistorien og så varmt tok imot oss fra NRHF.

EN AUDIOKLASSIKER:

Elvis-

m i k r o f o n e n

Artikkel ved ***Fredrik Dybdal*** *dybdal@live.no*

Dobbelt- ikonet

Egentlig er jeg ikke spesielt opptatt av mikrofoner. Ett av få unntak er den som populært gjerne betegnes som ”Elvis- mikrofonen”. Den heter egentlig Shure 55 Unidyne, og er uten tvil verdens mest kjente mikrofontype, og dermed et selvskrevet audio- ikon. Men min interesse for denne mikrofonen har egentlig en helt annen bakgrunn. I likhet med mange andre medlemmer i klubben er jeg i tillegg til audio/ radio opptatt av andre gamle saker og ting, blant annet veteranbiler. En annen særinteresse (eller var det ”sær interesse”?) er gjenstander fra designepoken som kalles art deco, og som hadde sin storhetstid i mellomkrigsårene. Navnet art deco ble ikke tatt i bruk før på 60- tallet, i samtiden brukte man betegnelser som ”den moderne stilen” og lignende. Det internasjonale gjennombruddet for stilarten kom i forbindelse med verdensutstillingen i Paris i 1925. Den hadde betegnelsen ”*Exposition Internationale des* ***Arts Déco****ratifs et Industriels Modernes”,* og det var herfra stilen hentet sitt navn mange år senere.

Etter en noe treg start kom det nye design- uttrykket også til USA, der det ble svært populært utover i 30- årene. Amerikanerne hadde sin egen vri på art deco- stilen, som gjerne betegnes som ”Machine age”, ”Streamline deco” eller ”The moderen style”. Med årene har en del massefremstilte gjenstander fra denne perioden oppnådd ikonstatus som eksepsjonelle representanter for art deco-

Her ser vi min Shure 55C. Stativet er produsert av Atlas Sound Corporation i New York

design. Blant disse regnes den berømte Shure- mikrofonen. En slik mikrofon har lenge stått på listen over ”må ha”, og da prisene begynte å ryke i været var det bare å lukke øynene og trykke ”Buy it now” på eBay, og mens jeg først drev og brukte penger på unyttige ting tok jeg like godt med et passende mikrofonstativ fra 40- tallet.

Den fete og den lille

Det var ikke bare utseendet som var spesielt for denne mikrofonen, teknikken representerte også noe helt nytt. Dette var den første dynamiske mikrofon i verden der man hadde greid å oppnå retningskarakteristikk (nyre-) ved hjelp av bare én mikrofonkapsel. Tidligere konstruksjoner hadde benyttet to slike, og det medførte mange problemer. De var store og dyre, og det var vanskelig å få de to elementene til å ”spille på lag” med et tilfredsstillende resultat. Det var den russiske immigranten Benjamin Bauer som utviklet den nye mikrofonen ved å lage en avansert akustisk labyrint i mikrofonhuset som effektivt dempet det uønskede signalet fra mikrofonens bakside. Det ble tatt ut patent på konstruksjonen, og var det første av over 100 patenter som Bauer skulle få innvilget i løpet av sin karriere. Systemet fikk navnet ”Uniphase”, og mikrofonen fikk betegnelsen 55 Unidyne. Da den kom på markedet i 1939 ble den en umiddelbar suksess. Alt stemte: Den var billig (45 dollar), robust, lett etter datidens forhold (1,2 kg), hadde god lyd, og var flott å se på. Den

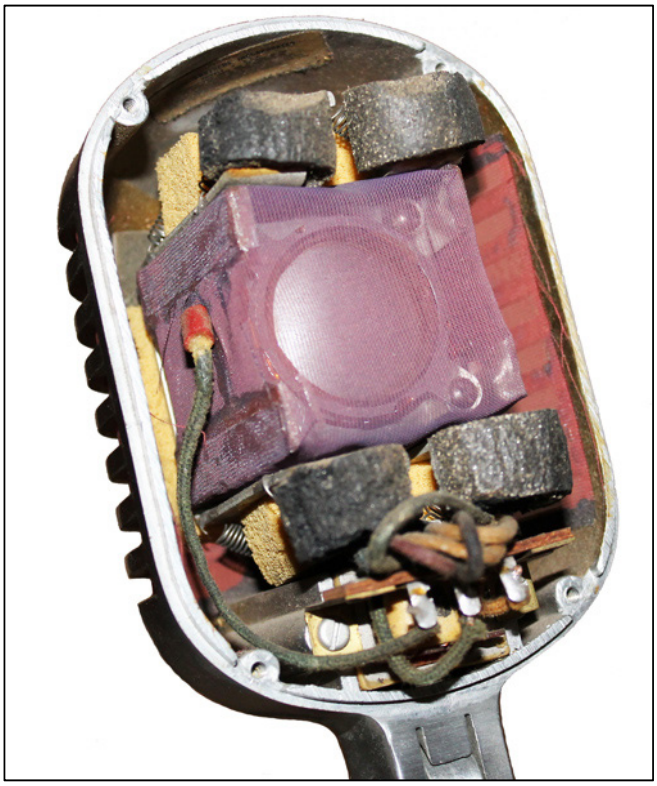

T. v.: Her ser vi den dynamiske mikrofonkapselen, som er svært robust og holdbar. Det er ikke uvanlig at eksemplarer fra 40- tallet fortsatt fungerer som de skal.
T. h.: Dette er modellen som kom i 1946, der impedansen kunne justeres med en skrutrekker (merket H-M-L), slik at én mikrofontype dekket alle behov.

Her ser vi de forskjellige varianter som er blitt produsert opp gjennom årene. Det fremgår tydelig at den opprinnelige "fatboy"- versjonen til venstre er betydelig større enn den påfølgende 55S. Til høyre den nyeste versjonen, som benytter skumplast for demping av vindstøy.

ble levert i tre forskjellige utgaver (55A, B, C), der forskjellen lå i impedansen. Høyohm-versjonen 55C var i utgangspunktet beregnet på toveis radiokommunikasjon, og det er denne ugaven jeg har anskaffet. I 1946 lanserte man en ny enhetsmodell, der en kunne velge den ønskede impedansen direkte på mikrofonen ved hjelp av en skrutrekker.

I 1951 var det tid for en modernisert utgave, som fikk betegnelsen 55S ("S" for "Small"). Den hadde omtrent 2/ 3 størrelse i forhold til den første modellen, og var litt mer kantet i designet. Det er dette som er den egentlige Elvis- mikrofonen, som han brukte på sine konserter på 50- tallet. I platestudio, derimot, benyttet man store kondensatormikrofoner fra RCA. (skulle gjerne ha hatt en av dem også, men da ville budsjettet for fornøyelser ha blitt sprengt i årevis fremover!). I ettertid har den opprinnelige 55- versjonen fått tilnavnet "fatboy" for å skille den fra den senere utgaven, og ikke uventet er det denne modellen som er den mest ettertraktede blant samlere i dag.

Ingenting varer evig, - jo, forresten…

Allerede på 50- tallet var 55- mikrofonen i ferd med å oppnå legendestatus. Shure- fabrikken demonstrerte dette på en overbevisende måte da de hadde en annonse med bilde av mikrofonen og teksten "The microphone that needs no name". Det sto ingen ting om hva produktet het eller hvem produsenten var. Det var ikke nødvendig, for "alle" kjente til denne mikrofontypen.

Produksjonen fortsatte nå ufortrødent, og etterspørselen var upåklagelig. Noen oppdateringer kom selvsagt under veis, f. eks. kom en av/ på- bryter i 1961 (denne forsvant igjen i 2009). I 1978 forsvant impedansvelgeren, samtidig som man innførte XLR- kontakt, og

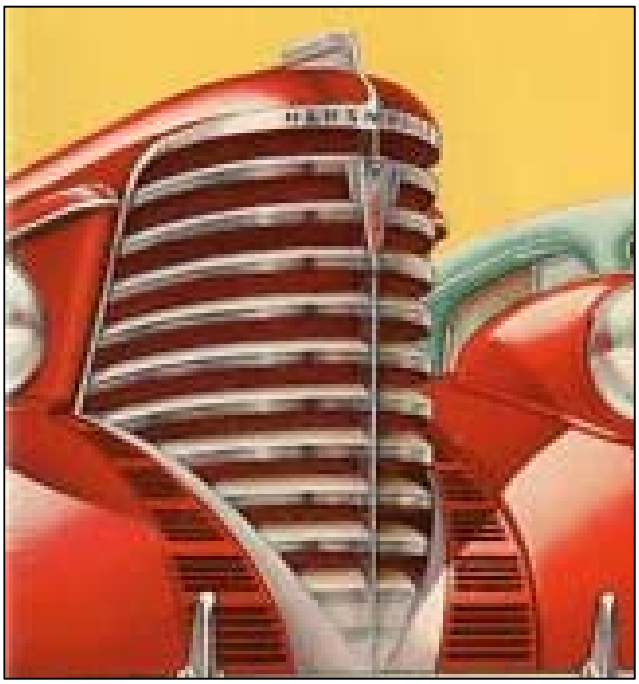

T. v.: Et barn av sin tid: Fronten på Oldsmobile '38, ikke ulik Shures 55- mikrofon!
T. h.: Mer USA- deco: Dette grammofonskapet er et annet eksempel på den amerikanske streamline- stilen fra slutten av 30- tallet. Et elegant, gedigent møbel (tobrokks- løft, minst!) innkjøpt på en NRHF- auksjon for den nette sum av kr. 150,-

silkestoffet som hadde blitt benyttet til demping av vindstøy ble nå erstattet av skumplast. En vesentlig oppgradering kom i 1989. En ny og forbedret mikrofonkapsel ble innført dette året. I 2013 fylte verdens mest kjente mikrofon 75 år. Dette markerte Shure Bros ved å lansere en replica- versjon av den tidlige "fatboy"- modellen, kalt 55- 75LE (75 år, Limited Edition). Utseendet er nøyaktig likt originalen, mens mikrofonkapselen er av moderne type, slik at dette ikke bare er en prydgjenstand. Kan kjøpes på nettet, og koster i Norge kr. 3460,- inkludert en kopi av det originale bordstativet fra 40- tallet.
I fjor fikk så produsenten en spesiell anerkjennelse ved at IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) tildelte produsenten og konstruktøren sin "Milestone Award", en pris som henger svært høyt.
Og hvordan ser så fremtidsutsiktene ut for dette ikonet? Det er jo tross alt en bruksgjenstand, og den begynner jo å trekke på årene…? Det ser egentlig veldig lovende ut. Mange kjøper nå disse mikrofonene på grunn av det klassiske utseendet, og dessuten er det stadig en foretrukket vokalmikrofon blant mange artister. Selv om det startet med navn som Marlene Dietrich og Fred Astaire er det også entertainere fra vår egen tid som har Shure 55 som sin favoritt, f. eks. kan nevnes kjente navn som Tom Petty, Metallica og Mariah Carey.
Shure selv ser også ut til å være optimister med hensyn til fremtiden for sitt mikrofonikon. Av deres nettsider går det frem at de allerede har begynt å se frem til 100- årsjubileet i 2039. Det kaller i all fall jeg en skikkelig klassiker!

RADIOPIONERENE
Tandberg Radiofabrikk
&
Bang & Olufsen

Ingvild Hansson Kalsnes

Innledning
Jeg vil i denne oppgaven kartlegge ulike aspekter ved firmaene Tandberg Radiofabrikk og Bang & Olufsen, to av Skandinavias største produsenter innen radioer og hjemme-elektronikk. Jeg synes dette er interessante bedrifter å sette opp mot hverandre på det grunnlag at de begge har vært pionerer innen sitt felt, samtidig som de begge har hatt kraftige nedturer. Det som allikevel skiller bedriftene, er at mens Tandberg gikk konkurs i 1978 (Dahl og Svendsen 1995), gjør Bang & Olufsen det fortsatt stort i dag. Jeg vil diskutere disse bedriftene med hensyn til endringer i produksjonsvilkår, holdninger til design internt i bedriftene og endringer i estetiske og funksjonelle valg. Avslutningsvis vil jeg undersøke om det finnes likhetstrekk mellom bedriftene mht. disse aspektene.

Jeg vil fokusere på Tandberg Radiofabrikk på 1930-tallet og Bang & Olufsen i 80-90-årene.

Tandberg Radiofabrikk
For å forstå Tandberg Radio-fabrikks historie, er det nødvendig med et innblikk i livet til grunnleggeren og ildsjelen bak fabrikken, Vebjørn Tandberg. Vebjørn ble født i Bodø i 1904 som sønn av en vellykket forretningsmann (Vebjørn Olsen Tandberg), og én av fire søsken. Mens resten av søskenflokken var selv-stendige og utadvendte, var Vebjørn mer forsiktig og tilbaketrukken (Dahl og Svendsen 1995). Han hadde liten selvtillit og gjorde det

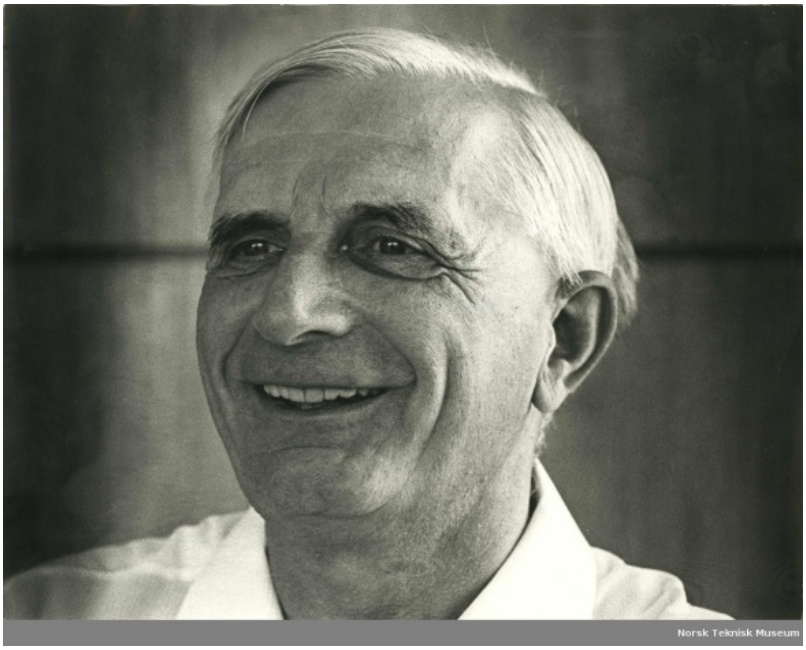

Vebjørn Tandberg (1904-1978)

nokså dårlig på skolen, spesielt i matematikk. Dette resulterte i at når Vebjørn fikk presentert et problem, var han nødt til å bryte det ned i flere små problemer og ta for seg ett av gangen for å komme frem til en løsning. Han utviklet dermed en svært analytisk tankegang som skulle gagne han vel senere i livet (Dahl og Svendsen 1995). Vebjørn var som gutt svært teknisk interessert, og satt i ung alder på gutterommet og bygde radiomottakere. Veien ledet dermed videre til ingeniørutdanningen ved NTH (Norges tekniske høyskole), der han studerte radio-og høyttalerteknikk og tok eksamen i 1930 (SNL, udatert). De to kommende årene jobbet han intensivt med utvikling av høyttalere og radiomottakere, og ble en av de beste på området (Dahl og Svendsen 1995). I 1933 hadde Vebjørn Tandberg tilegnet seg nok kunnskap til å kunne starte sin egen bedrift, Tandberg Radiofabrikk. I radiohistorisk sammenheng var dette 5 måneder før Norsk Rikskringkasting ble opprettet, og 5 dager etter at Stortinget vedtok at de private kringkastingsstasjonene skulle overføres til statsdrift (Tandberg radiofabrikk A/S, 1958). Det var altså en utrolig gunstig timing å starte radiobedrift på, ettersom radioen begynte å bli et selvfølgelig møbel i de fleste hjem, og publikum allerede var "opplært" i å lytte til radio. Teknologien hadde i tillegg kommet såpass langt at kvaliteten og lydgjengivelsen var på et nokså høyt nivå. Kringkastingen var velutbygd og hadde varierte programmer hele dagen, inkludert værmelding, musikk, nyheter og foredrag (Dahl og Svendsen 1995).

Bang & Olufsen

Bang & Olufsen (B&O) er et dansk firma som ble opprettet i Quistrup i 1925 av ingeniør Svend Olufsen og hans studiekamerat Peter Bang. I likhet med Vebjørn Tandberg var Svend Olufson svært opptatt av elektrisitet og kjemi fra ung alder (Bang & Palshøj, 2000). Peter Bang hadde tilbrakt flere år i Amerika for å tilegne seg ny kunnskap om radioteknikk, ettersom radioindustrien der allerede var nokså velutviklet (Bang & Palshøj, 2000). Med i firmaet var også Bang & Olufsens fedre – to vellykkede forretningsmenn som bidro med kapital og strategier. De startet opp bedriften i familien Olufsens gårdsbruk, hvor de sov, spiste og arbeidet fra morgen til kveld.

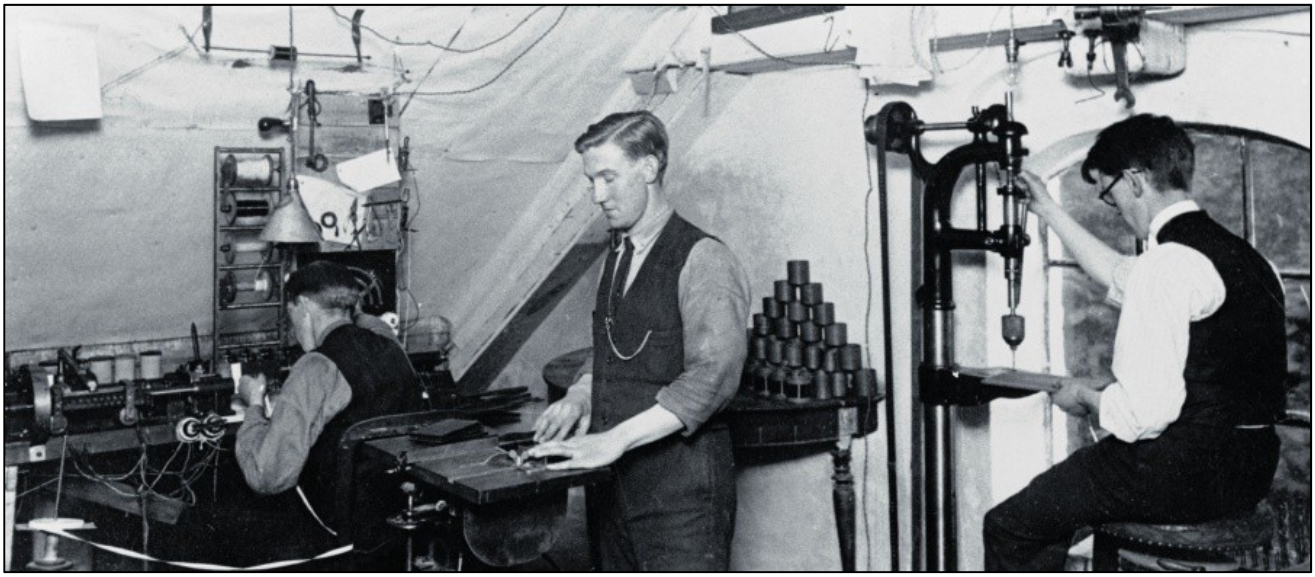

Produksjon på gården i Quistrup

Både Peter og Svend var drevet av en sterk trang til å eksperimentere, utforske og til å skape det beste! Disse holdningene la grunnlaget for B&O bedriftsfilosofi og ble formulert med slagordet: ”Det danske Kvalitetsmærke.” (Bang & Palshøj 2000). I likhet med Tandbergs Radiofabrikk produserte B&O radioapparater av høyeste kvalitet for ”den forbrugerkreds, der diskuterer smag og kvalitet før prisen.” (Bang & Palshøj 2000: 54).

Endringer i produksjonsvilkår – fra Tandberg til B&O

Tandberg Radiofabrikks produksjonsvilkår var styrt av ulike samfunnsmessige faktorer på 1930-tallet. For det første var bedriften avhengig av en kringkastingsvirksomhet som produserte interessante nok programmer til at folk tok seg bryet med å kjøpe en radio. Videre var fabrikken avhengig av gode leverandører og forhandlere og deres service og formidlingsevne. På grunn av stor konkurranse fra utlandet, var Tandberg også avhengig av tollbeskyttelsen som ga bedriften gunstige økonomiske fortrinn i forhold til de store utenlandske bedriftene (Dahl og Svendsen 1995:66). Samtidig var bedriften avhengig av å importere radiokomponenter fra utlandet, men siden den internasjonale handelen med rør og andre radiokomponenter var fri, var disse lett tilgjengelige. Interne faktorer for produksjonsvilkår var blant annet tilgang på tilstrekkelig faglig kompetanse. Det ble på den tiden utdannet for få radiokyndige for den raskt voksende radioindustrien. En radio-fabrikk var avhengig av bred kompetanse innenfor teknikk, økonomiadministrering, og mht. å kunne analysere marked og trender (Dahl og Svendsen 1995:67). Vebjørn Tandberg hadde etter avlagt eksamen ved NTH samarbeidet tett med professor Johan Holtsmark, og hadde på denne måten etablert et solid nettverk i det vitenskapelige miljøet i Trondheim. Dette ga Tandberg Radiofabrikk et rikt utvalg av dyktige fagfolk, noe som satte fabrikken i en svært heldig posisjon og bidro til at produktene var av høy kvalitet. (Dahl og Svendsen 1995:69).

Bang & Olufsen hadde i flere 10-år gjort det stort og klart seg gjennom utfordringer som for eksempel innføringen av fellesmarkedet. (Bang & Palshøj, 2000). 80-årene skulle allikevel by på store problemer da konkurransen fra Asia vokste seg stor med den nye Hi-Fi teknologien[1]. I tillegg til dette førte mangel på lojalitet hos distribusjonsleddene til en minkende inntjening. B&O forsøkte å kompensere for dette ved å satse på et kjempe-eksklusivt image (Bang & Palshøj, 2000). Den tidligere kvalitetssikre lydgjengivelsen ved B&Os apparater måtte vike for et desto mer eksklusivt design. Dette medførte at B&O i større grad appellerte til de velstående i samfunnet, mens de samtidig mistet troverdigheten hos den kvalitetsbevisste kjøpegruppen. Denne utviklingen førte bedriften ut i en svært vanskelig økonomisk situasjon, og B&O inngikk en allianse med Phillips for å unngå konkurs. Med denne avtalen kjøpte B&O seg tid til å legge en omfattende ny strategi for å redde virksomheten, den såkalte Break Point 1993 (Bang & Palshøj, 2000).

Break Point 1993 hadde som formål å vinne tilbake troverdighetenog den økonomiske friheten (Bang & Palshøj, 2000). Oppsigelser av hundrevis av ansatte fulgte, og sentralstyret ble innført igjen i et forsøk på å forene de ansatte om den opprinnelige filosofien: ”B&O – for den forbrugerkreds, der diskuterer smag og kvalitet før prisen.” (Bang & Palshøj, 2000:62). Deretter la styret om hele salgs- og produksjonsstrategien fra

[1] *High-fidelity var lydgjengivelse av svært høy kvalitet: lite støy og nøyaktig frekvensrespons*

å være en masseproduserende til å bli en ordreproduserende bedrift. B&O produserte nå kun etter direkte ordre fra kunden. De pompøse bygningene ble solgt, de flyttet inn i mindre, leielokaler, og direktørenes privilegier ble avskaffet. B&O sparte, mobiliserte og gjorde comeback med cd-spilleren Beosystem 2500. Grammofonen var blitt avløst av cd'en, og Beosystem 2500 fikk B&O tilbake i spotlighten med et banebrytende design som avslørte ny teknologi: laserens lys som leste av cd-platen. Disse tiltakene reddet B&O fra en tilsynelatende uungåelig konkurs, og de hadde igjen klart å trumfe konkurransen fra omverdenen (Bang & Palshøj, 2000).

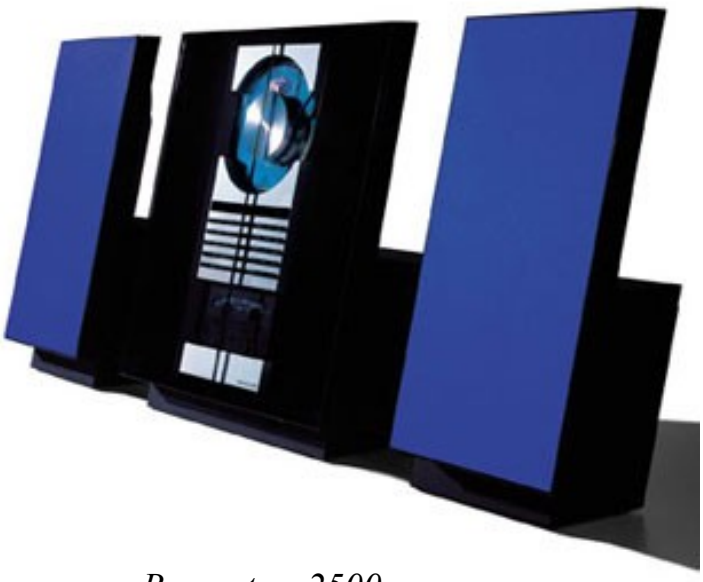

Beosystem 2500

Endringer i holdninger til design internt i bedriften –fra Tandberg til B&O

Vebjørn Tandberg så på datidens radiomottaker som et produkt med flere funksjoner. For det første skulle apparatet formidle radiosendinger på et tilfredsstillende kvalitetsnivå. For det andre var radiomottakeren på denne tiden å anse som et møbel. Teknikken krevde en viss plass, og størrelsen på radiomottakeren var betydelig større

Huldra 5 kabinett i nøttetre med innebygget båndopptaker og grammofon, ca. 1956

enn dagens dab-radioer. Radioen var ofte kombinert med andre funksjoner, og kunne bli brukt som bord eller hylle, eller være integrert i et kabinett. Tandberg hadde alltid teknikken og lydkvaliteten i fokus, men han var også opptatt av at radioen skulle være et pent møbel til glede for omgivelsene. I tillegg bidro radioens høye pris til at den ble sett på som et statussymbol som gjerne skulle imponere gjester. Tandberg ville at radioene skulle ha et moderne og funksjonelt uttrykk, og søkte ofte råd hos arkitekt-venner for å oppnå dette. Han tok også i bruk eksklusivt treverk som teak, bjørk eller mahogny. Formen skulle allikevel følge funksjonen, og det estetiske kom derfor i annen rekke. Dette var i tråd med den teknokratisk materialismen, som legger vekt på at både kunsten, arkitekturen og designen måtte være funksjonell (Dahl og Svendsen 1995:76).

Mens Tandberg satte lydkvalitet foran alt, var B&O jevnbyrdig opptatt av kvalitet og design. B&O var opptatte av å skille seg ut, og la stor vekt på hva apparatet kommuniserte til brukeren. Den skulle uttrykke designerens idé bak produktet, og være intuitiv i bruk. For å oppnå dette, ansatte B&O arkitekter og gav dem fritt spillerom. Resultatet ble at B&Os design ble sammenlignet med det beste innen dansk møbel-design, en allerede da anerkjent industri. (Bang & Palshøj, 2000). B&Os produkter var stilrene i den forstand at de ofte hadde glatte, blanke overflater og rene linjer. Knapper og kontroller var redusert til kun det nødvendigste, og ofte bortgjemt og bidro til en subtil eleganse (MOMA 1978).

Beogram 5500 1986

Samtidig brukte B&O mye tid og midler på visuell presentasjon i form av annonser, kataloger og utstillingsvinduer. De hadde et svært bevisst forhold til markedsføring, og var pionerer på dette feltet. (Bang & Palshøj, 2000).

Estetiske og funksjonelle valg – fra Tandberg til B&O

Som forrige avsnitt viste, var Tandbergs filosofi preget av den teknokratiske material-ismen, altså at formen var underordnet funksjonen. Radiomottakere var altså svært dyre gjenstander på den tiden, og hovedsakelig beregnet på overklassen. Tandberg Radio-fabrikk stod under press fra konkurrentene, og mottok klager på de høye prisene. Vebjørn Tandberg responderte på dette med et brev til forhandlerne: «Jeg vil opretholde Coronas høie og ledende kvalitet og *kan* derfor ikke gå til prisreduksjoner i noen som helst form» (Dahl og Svendsen 1995:74).

Tommeliten 1933

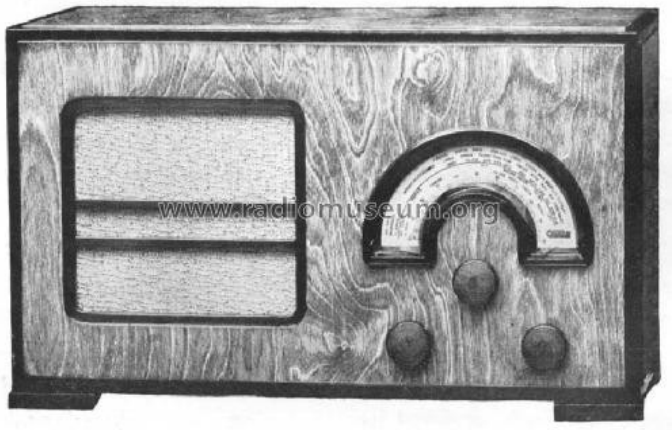

Corona 1933

"Tommeliten" var en liten og enkel mottaker drevet av batteri og utstyrt med hodetelefoner til en pris av 99 kroner. Litt senere kom en 3-rørs mottaker med høyttaler som gikk på vekselstrøm. "Corona" var langt penere utformet i dyrere materialer, og ble ifølge Radiobladet omtalt som *den norske perle* (Dahl og Svendsen 1995). Corona kostet hele 216 kroner, noe som tilsvarte 3 ukers arbeid for en vanlig arbeider. Vebjørn Tandberg valgte allikevel å opprettholde den høye prisen, fordi han ikke ville fire på kvaliten.

B&O hadde som nevnt et større fokus på design og estetikk enn Tandberg. I motsetning til hos Tandberg ble utseende og estetikken viktigere enn funksjonaliteten hos B&O i den perioden jeg har tatt for meg i denne oppgaven. De var allikevel opptatte av at designet aldri hadde noe med estetikk å gjøre, men at design først og fremst var det mest effektive middelet for et produkt å uttrykke sin idé (Bang & Palshøj, 2000:96). Dette virker allikevel å ha blitt bortglemt da konkurransen fra Asia truet B&Os eksistens på 80-tallet. Fokuset endret seg da fra teknikk- og lyd av ypperste kvalitet, til et ønske om å fremstå meget eksklusive. Planen som i utgangspunktet skulle heve deres nivå i forhold til de asiatiske merkene, slo feil, og endte nesten opp med konkurs (Dahl og Svendsen 1995). Deres strategi for å heve kvaliteten og gå tilbake til elegant og intuitivt design reddet bedriften, og forteller oss samtidig noe om hva markedet ønsker, og ikke.

Sammenlikning og konklusjon

Jeg kan se flere likhetstrekk mellom bedriftene Tandberg Radiofabrikk og Bang & Olufsen. For det første hadde grunnleggerene av bedriftene svært like utgangspunkt. De hadde alle en interesse for radioteknikk fra svært ung alder. De var i tillegg så heldige at de mottok støtte fra familien. Uten denne startkapitalen er det slett ikke sikkert at de ville hatt muligheten for å starte opp bedriftene i utgangspunktet. De var i tillegg født på ca. samme tid, og fullførte ingeniørutdanningene sine akkurat i tide til å ri på radiobølgen som slo inn over Skandinavia i overgangen fra 20-30-årene. De hadde altså svært gunstige forutsetninger for å lykkes i radioindustrien. Et annet likhetstrekk er kravet om kvalitet. Både Tandberg og B&Os ansatte personer med en brennende lidenskap for radioteknikk, og nysgjerrigheten og motivasjonen til å alltid ville skape det beste. Dette la de sin stolthet i og lyktes med, og de var begge pionerer i sin tid.

Hovedforskjellen mellom Tandberg Radiofabrikk og B&O tror jeg ligger i Vebjørn Tandbergs idealistiske og standhaftige kamp for å bevare bedriftens filosofi og productenes kvalitet. Han aktet ikke å kompromisse når det gjaldt verken teknikk eller eksteriør, selv i harde tider. Selv om B&O var tilsvarende opptatt av kvalitet, ser vi at de firet på kravene når konkurransen ble hard og omstendighetene krevde det. Allikevel var det Tandberg Radiofabrikk som måtte erklære seg for konkurs i 1978, mens bedriften B&O fortsatt lever i beste velgående. Kanskje er dette en indikator på at man i en bedrift er nødt til å lese markedet, trendene og tiden og tilpasse seg disse faktorene på tross av ideologi og prinsipp. Eller kanskje er det en påminnelse om at selv godt rotfestede bedrifter med gode produkter og strategier er skjøre i havet av tidens tilfeldige strømninger.

Bilder fra høstauksjonen

Det blide åsyn til Therese van der Lende i kantineluka.

Objekt 212, Huldra 8, kr. 200,-

Main mottagare

Leif Persson (2492)

Denna mottagare hämtade jag på NRHF klubblokal och efter ett gammalt önskemål på ca 25 år så fick jag en Main mottagare. Apparaten ser ut som fan men jag tror att det går att fixa så det blir en utmaning.

Mottagaren lägges på operationsbordet och arbetet kan börja.

Nätdelen ser ut att vara orörd och så är även resten av innandömet. Transformatorn var kopplat till 220 volt så jag ändrar till 230 volt som gäller idag. Kan vara best för glödtråden att sänka spänningen något.

Innandömet ser jättebra ut så jag hade tur med köpet. Axeln till osclilatorratten hade dock fått en smäll så den fick jag räta ut.

Alla rattar har målats om och förbättrats. Ny färg på skyltarna gör susen.

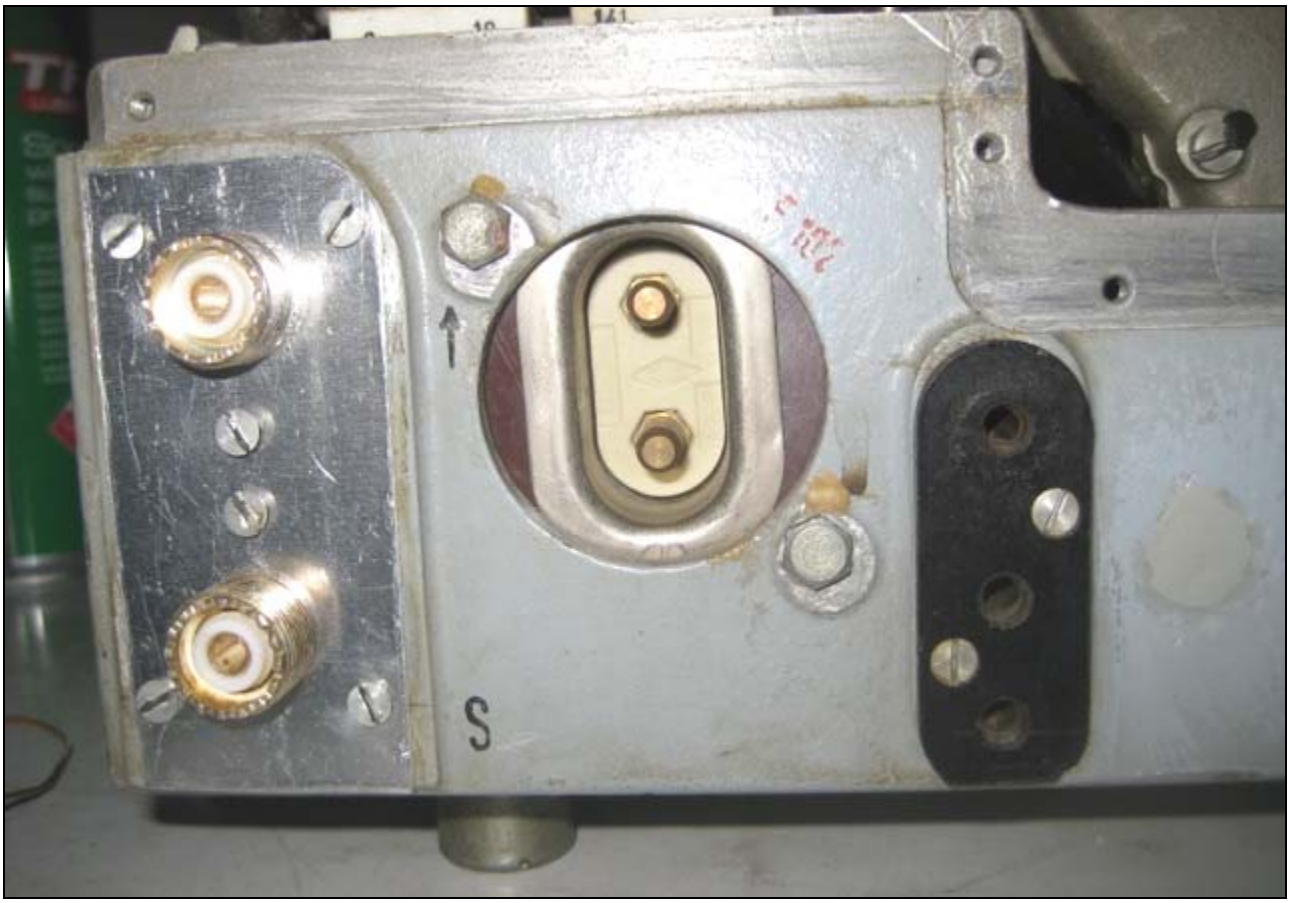

På vänster sida av mottagaren fanns några uttag som är svåra att återställa så jag valde denna lösningen. Här fanns också ettborrat hål vid hörlursuttaget som jag har trollat bort.

Frontpanelen får ny färg och är ett måste för det är ju den man skall titta på.

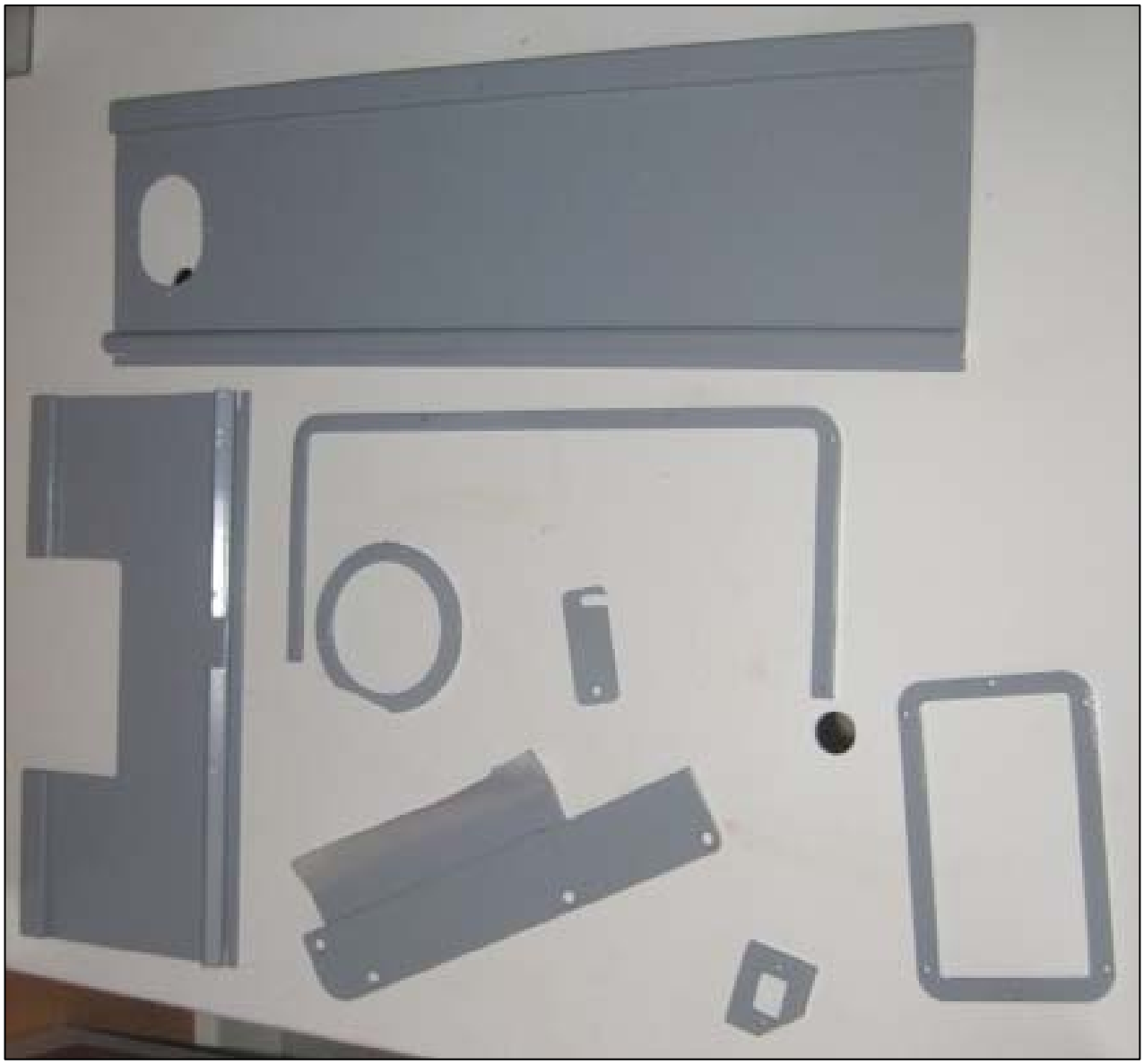

Det var mycket skit och målarfärg på lådan och rattar så här fanns det mesta av allt arbete.

Här lyser flitens lampa och det går åt mycket tid till måleriarbete.

Nu börjar mottagaren bli färdig och det är dax för det kritiska ögonblicket, spännings-prova apparaten. Efter en liten stund så brusar det i luren, den fungerar hipp hurra! Lyckan är påtaglig.

Som synes apparaten ser godtagbar ut, det blev inte perfekt men det duger. Apparaten är ju 70 år gammal så det måste inte vara perfekt. Jag är inte samlare så apparaten skall användas.

Här synes att det är liv i mottagaren. Jag upptäckte att bakom pappersskalan finns en meterskala och det blev en överraskning

Høstauksjonens objekt nr. 59, (6 deler) Kr. 10500,-

(Auksjonens høyeste pris, men et meget godt kjøp)

(Foto:Tore Moe Namsos)

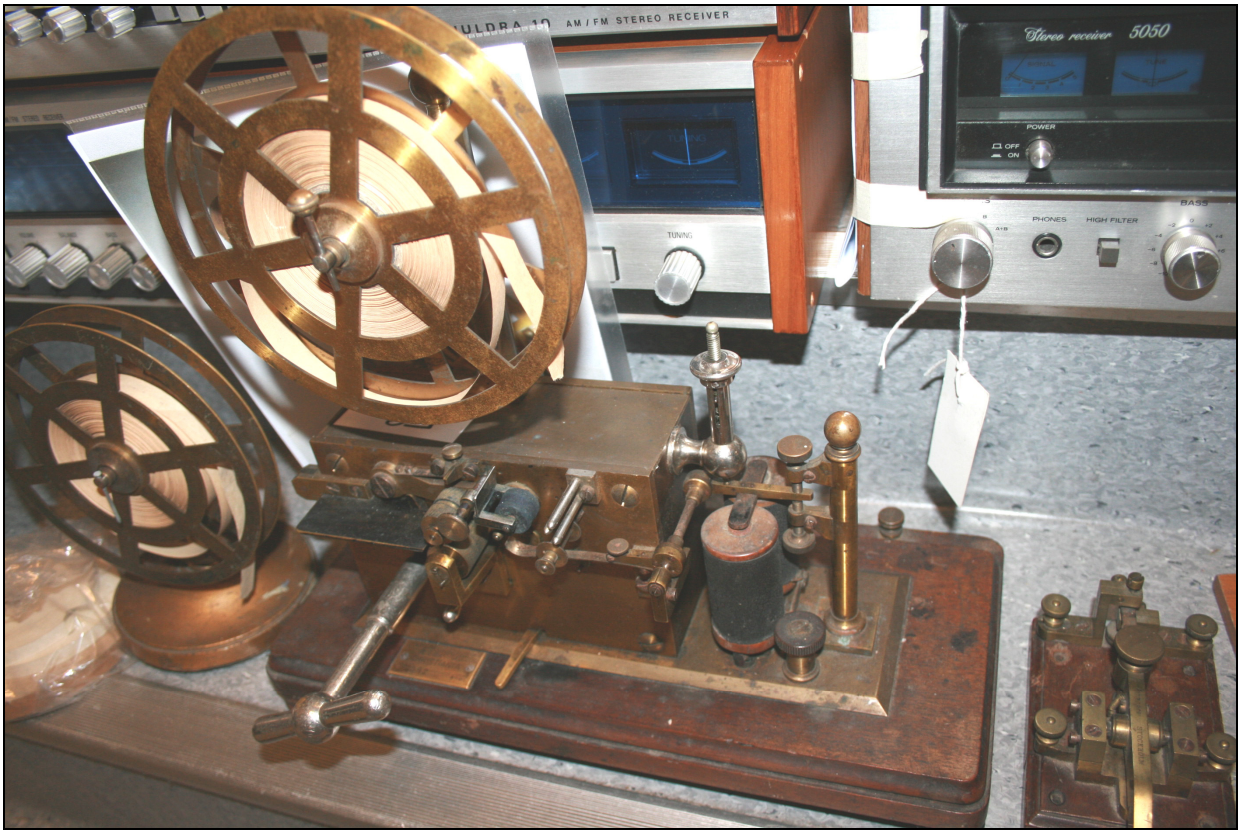

Krogh morseapparat 1901

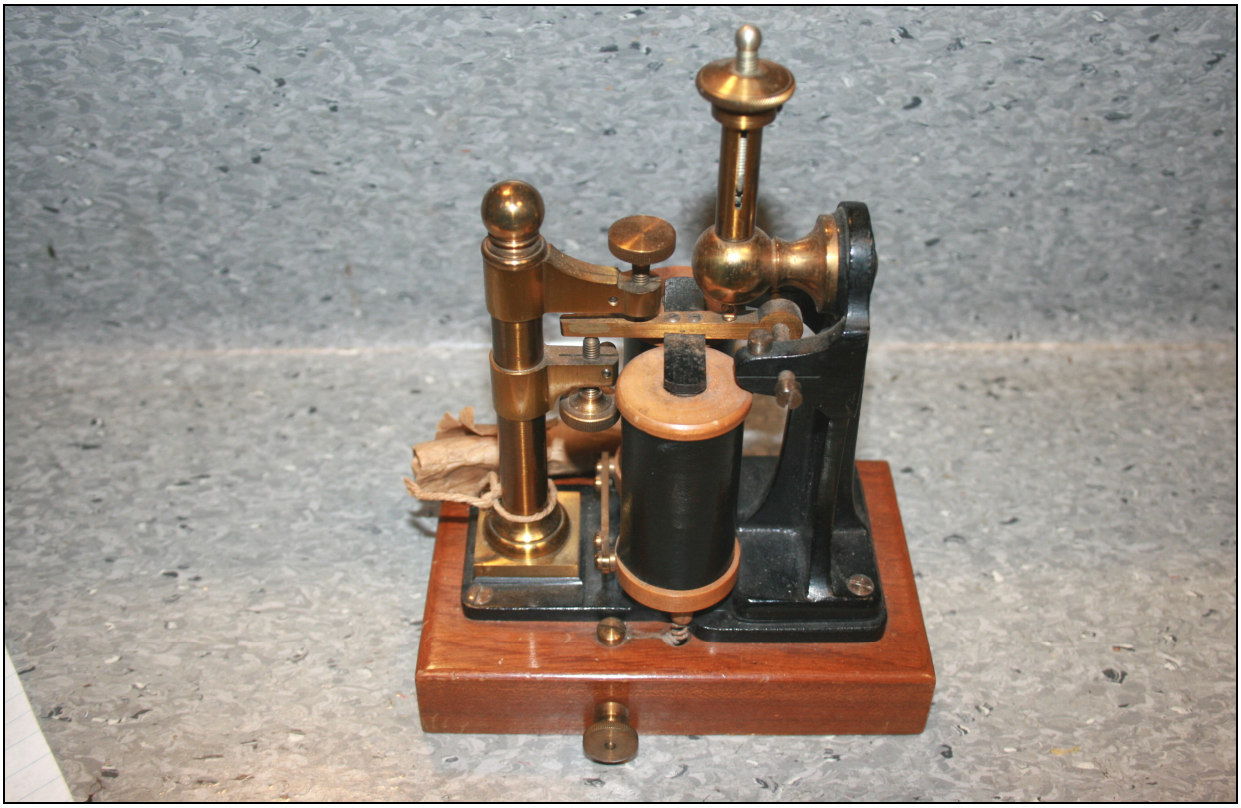

Krogh morsesounder, svært sjelden.

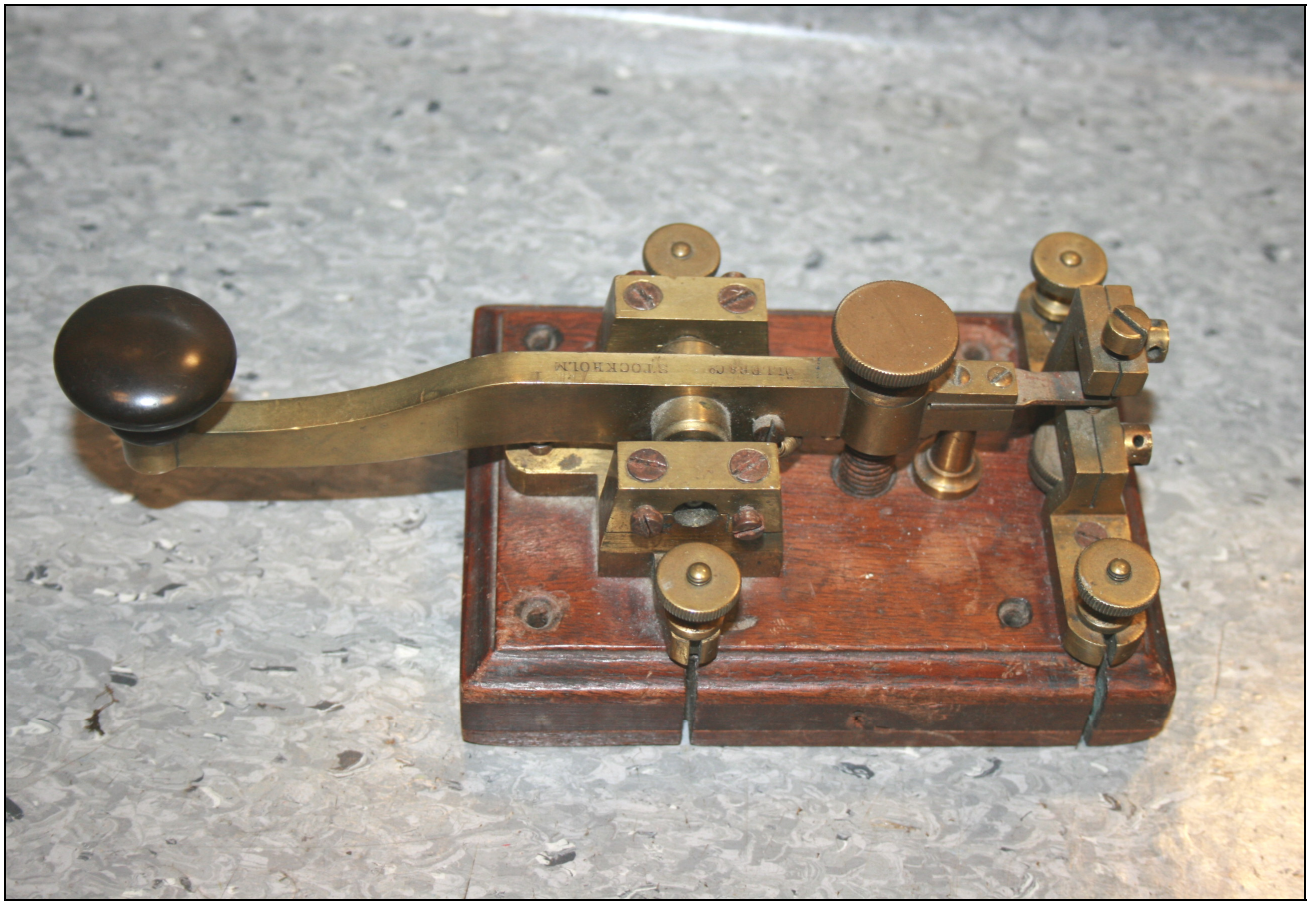

Svensk Öllernøkkel

Liten morsenøkkel (ukjent fabrikant)

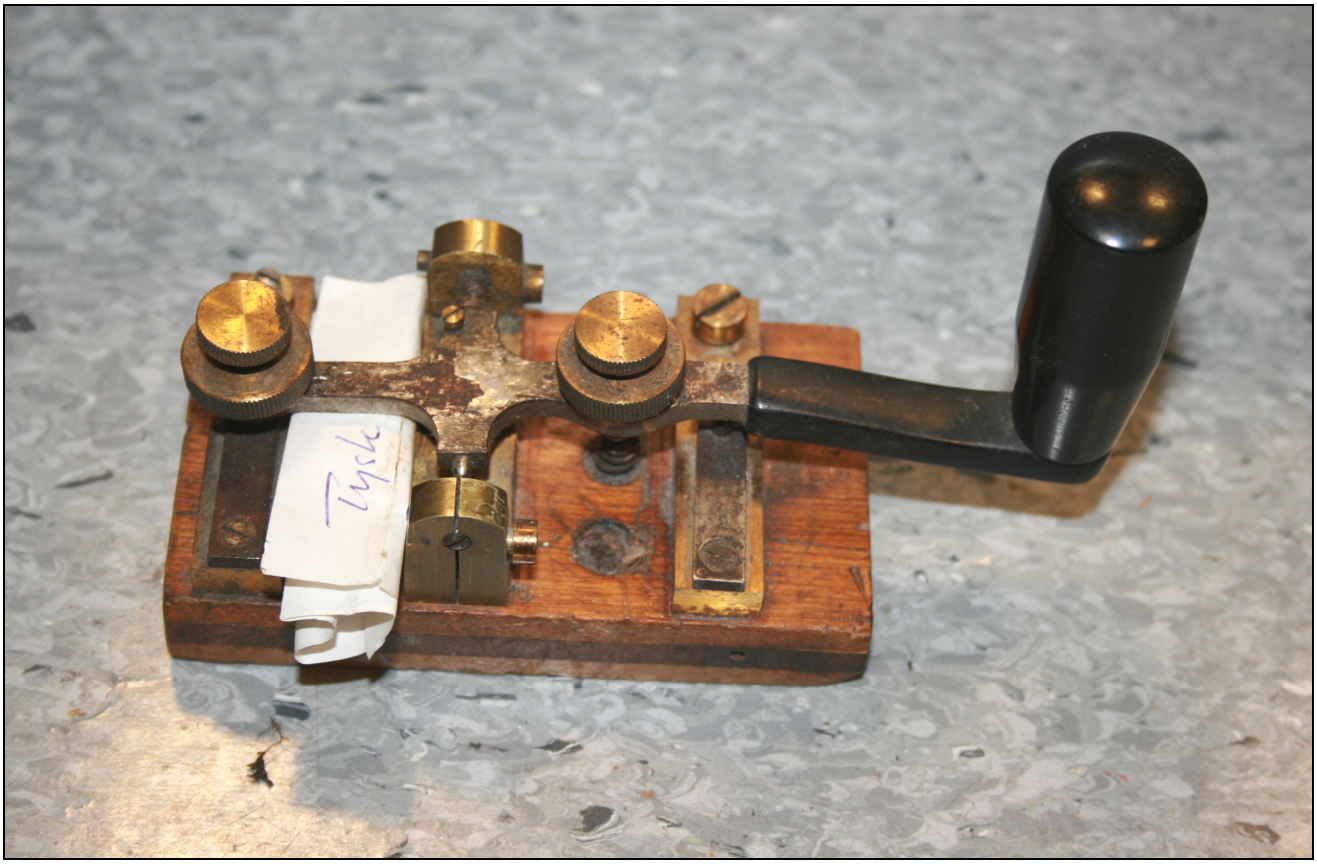

«Zeppelinnøkkel» fra Siemens & Halske

Ekstra papirstrimmelhjul til morseapparatet.

Tor's Hjørne

Av Tor van der Lende

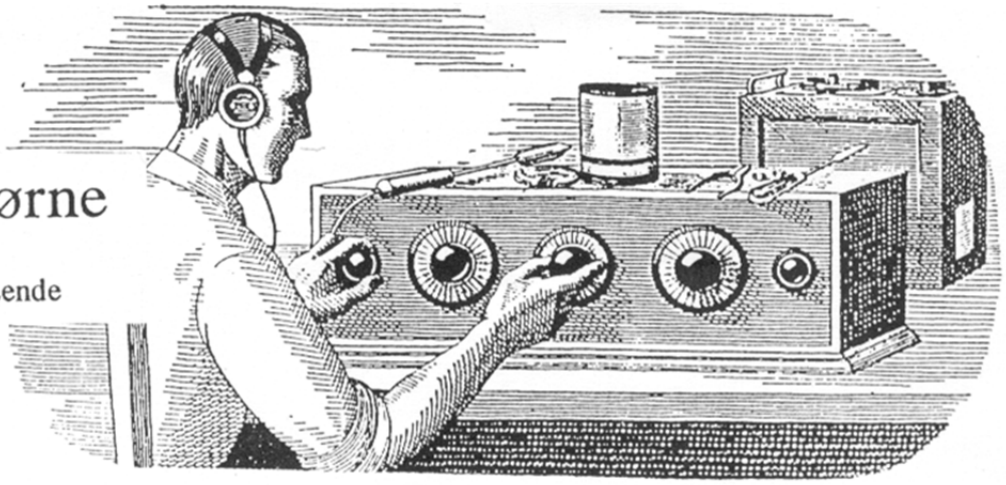

Året's siste hjørne kommer her, og det har vært et begivenhetsrikt år, med masse jobbing, henting av flere dødsbo, lagersalg og auksjoner. Jeg vil rette en stor takk til alle som har vært med på å dra lasset. Dessverre er det mangel på frivillig innsats blant våre medlemmer som bor i nærområdet av Oslo/Akershus, og det blir stort sett styrets medlemmer som drar det tyngste lasset. En vakker dag orker ikke vi mere, så da spørs det hvor foreningen går videre.

Høstauksjonen gikk greit unna, med stort frammøte, for en gangs skyld, nærmere 114 frammøtte, og en totalomsetning på nærmere 180.000.- kr. Det var moro å se at det var så mange igjen tilslutt. Mange bra gjenstander og brukbare priser, og antallet gjenstander var 306, og dette er et antall vi vil prøve å komme med på videre auksjoner. Det blir gjerne en lang dag, og selv var jeg god og sliten da vi avsluttet i 15-tiden. Men dagen var ikke slutt for det, klokka ble 16 før vi kom oss avgårde ned til foreningen med noen usolgte gjenstander og alle forhåndsbud-solgte gjenstander, samt kjøkkenutstyret og det som var igjen av mineralvann. Jeg vil også rette **en stor takk** til våre bærere, **Stian Kristensen, Rolf Otterbech og Per Kyllo**, som hadde en lang og tøff dag. Og Rolf og Stian som fylte bilene sine med ting som skulle ned på Oppsal. En stor innsats ble det også fra kasserer Jan Helge, og Roar som satt med datalogging med god bistand fra Just, samt «sorenskriver» Tom, som satt med dobbelskriving sammen med meg.

Denne gangen hadde vi 5 overnattingsgjester i lokalene våre, 2 fra Danmark og 3 fra Trondheim, og det var godt ryddet etter de, og jammen fant de ikke noe å kjøpe også om kvelden. Så det er hyggelig med overnattingsgjester når de etterlater lokalene i så god stand.

Det begynner å tynnes ut av instrumenter fra Brüel og Kjær som vi har for salg, og godt er det, men vi skulle ønske at vi ble kvitt litt mere av tre-radioer og reiseradioer, som vi selger kassevis for 100.-kr. Pr. kasse. Vi har vel 2-3 kasser igjen av disse. Tre-radioene går gjerne for en femtilapp for stykket. Vi har også et par Huldra 4 innmater som går for det dobbelte, 100.-kr. stykket.

Så vil jeg komme med en oppfordring til de av dere som kunne tenke seg å bli litt mere involvert i foreningens drift, å søke på følgende jobber: Vi trenger en ny mann til å avløse Frode på biblioteket, en ny rør ansvarlig, når Just trekker seg, og en skjema ansvarlig, etter Bjørn, som ønsker avløsning.

En flott Mikrofon

Av Tor van der Lende

På ryddedagen vår i høst kom en av våre medlemmer innom etter å ha vært på Ekebergmarkedet som var samme dag. Han viste meg en mikrofon han hadde fått kjøpt der. Dette var en amerikansk båndmikrofon som var flott å se på.

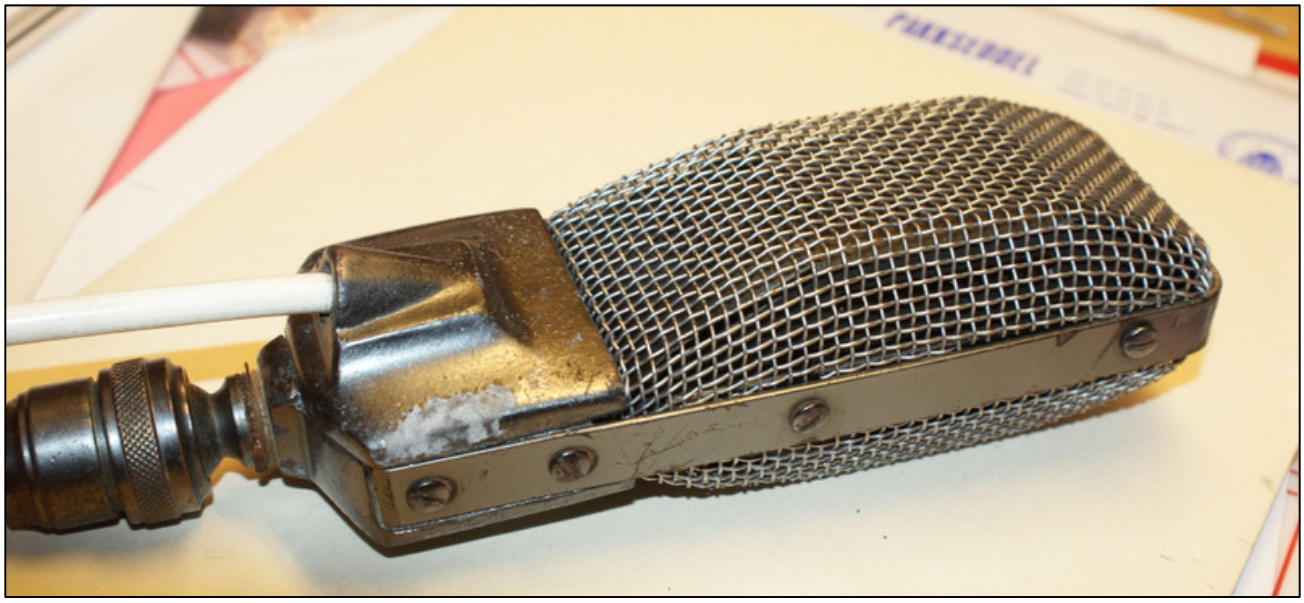

Jeg hadde heldigvis kameraet mitt med meg så jeg fikk tatt noen bilder av mikken.

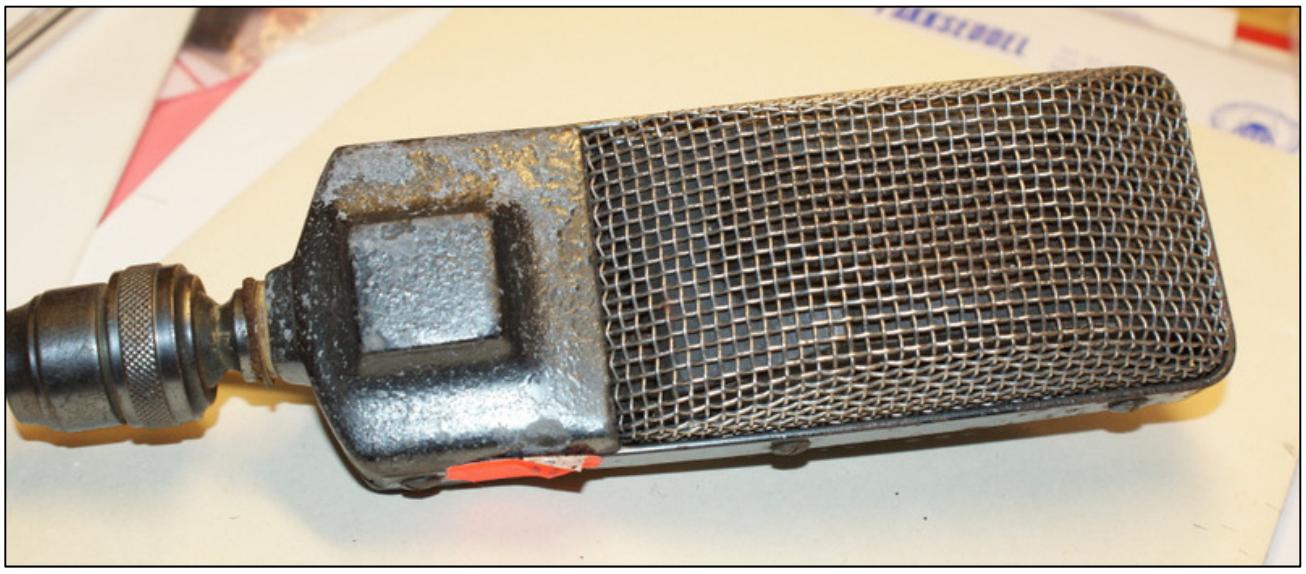

Øverst ser vi baksiden med åpning i huset for tilkopling av ledningen, og under ser vi det som egentlig er forsiden, men uten noe fabrikkmerking.

Her ser vi endelig et firmamerke, Bruno Laboratories Inc. New York.

Jeg Googlet dette navnet, men det kom ikke opp så mye informasjon, og fikk ikke noe treff på denne modellen, VDL I, var det jeg kunne tyde på skiltet.

Men, uansett, var dette en interessant mikrofon. Skikkelig tung å holde i.

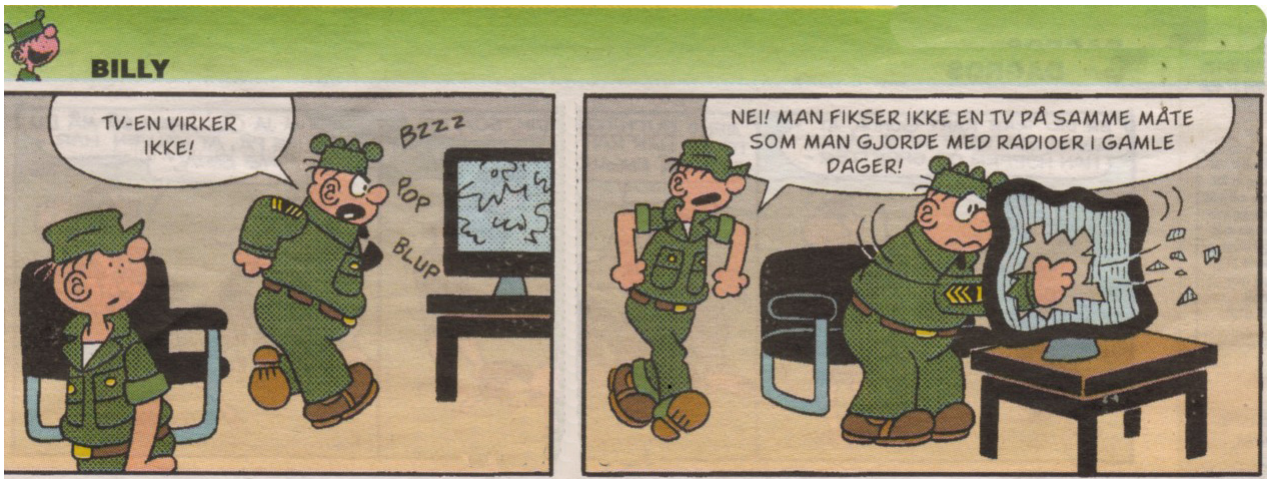

Radioer jeg har møtt

Av Tor van der Lende

For en tid tilbake fikk jeg forespørsel om jeg kunne få liv i en gammel bilradio, og det gjorde jeg. Det er moro med gamle bilradioer. Dette var en Schaub Autosuper 1B 12. 6 Volt utgave. Årstallet er jeg ikke riktig sikker på, men etter rørene å dømme vil jeg anta på 40-tallet engang.

Som dere ser er skalaen nesten som på en vanlig eldre hjemmeradio.

Da jeg åpnet den åpenbarte det seg en rekke med gode gamle tyske stålrør.

Strømforsyningen med vibrator var i en egen kasse forbundet med en tykk skjermet kabel som hadde dårlig isolasjon som sprakk opp flere steder og kortsluttet til skjermen. Strømforsyningen var det første som ble påbegynt. Kabelen ble erstattet av en nyere type med plastisolasjon. Deretter ble alle kondensatorene i boksen byttet. Det var endel lekkasje ute og gikk blant disse, og da var det like greit å bytte alle. Vibratoren virket faktisk meget bra da jeg satte spenning på poweret. Det var godt med høyspenning fra denne boksen og med en god summende lyd fra vibratoren ble denne i første omgang satt til siden, og radioen kom på bordet.

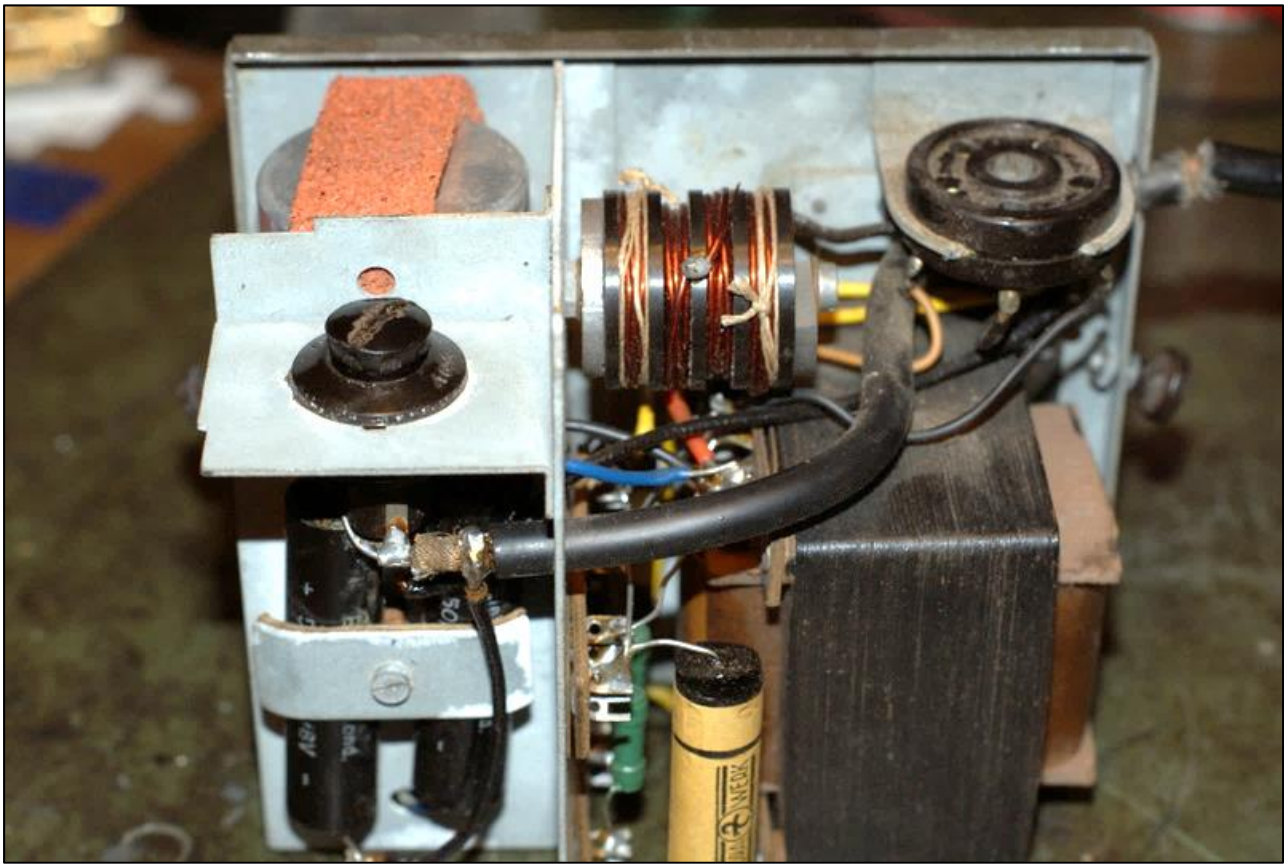

Her ser vi strømforsyningen før kondensatorbytte. Vibratoren ses bak til venstre med en orange skumgummistripe på toppen.

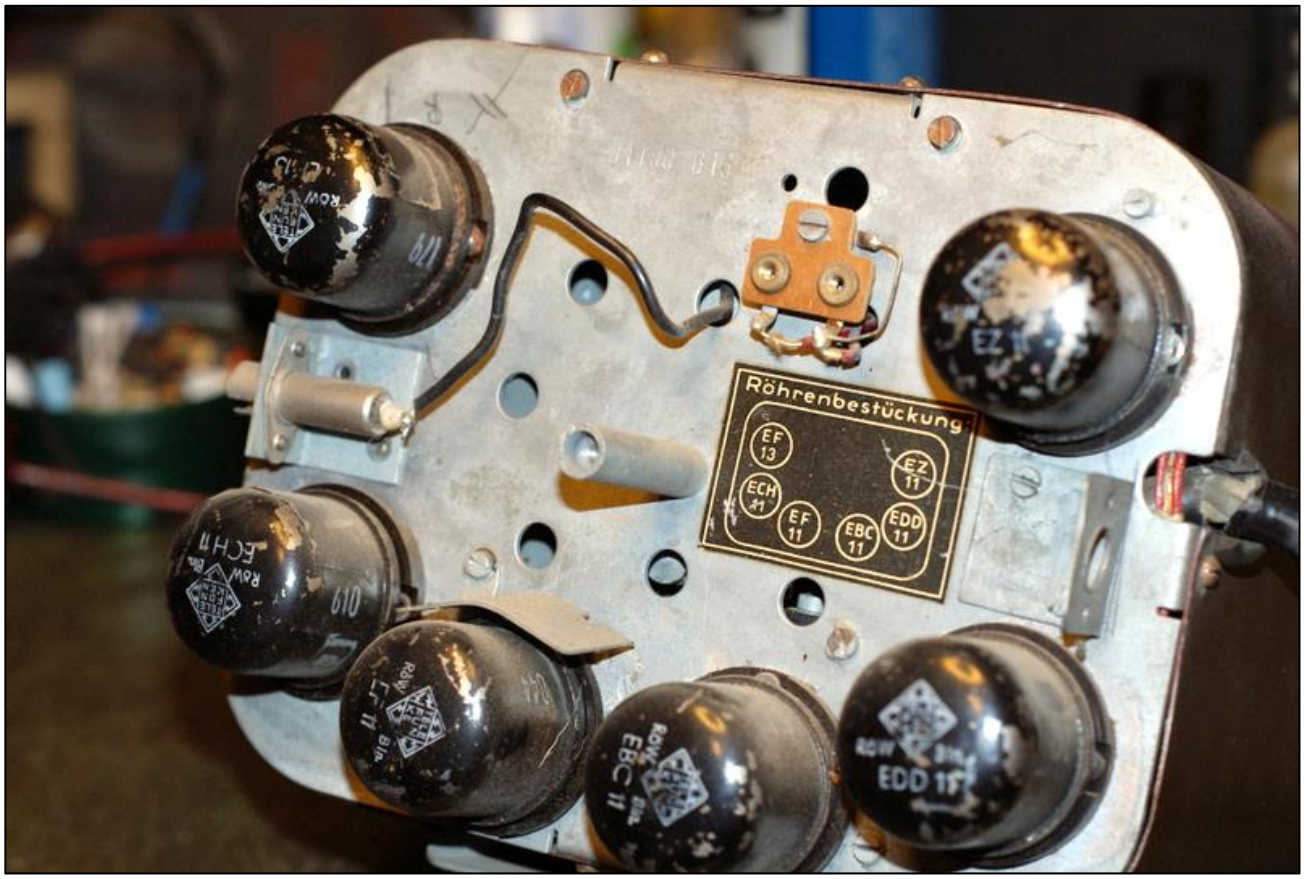

Rørbestykningen.

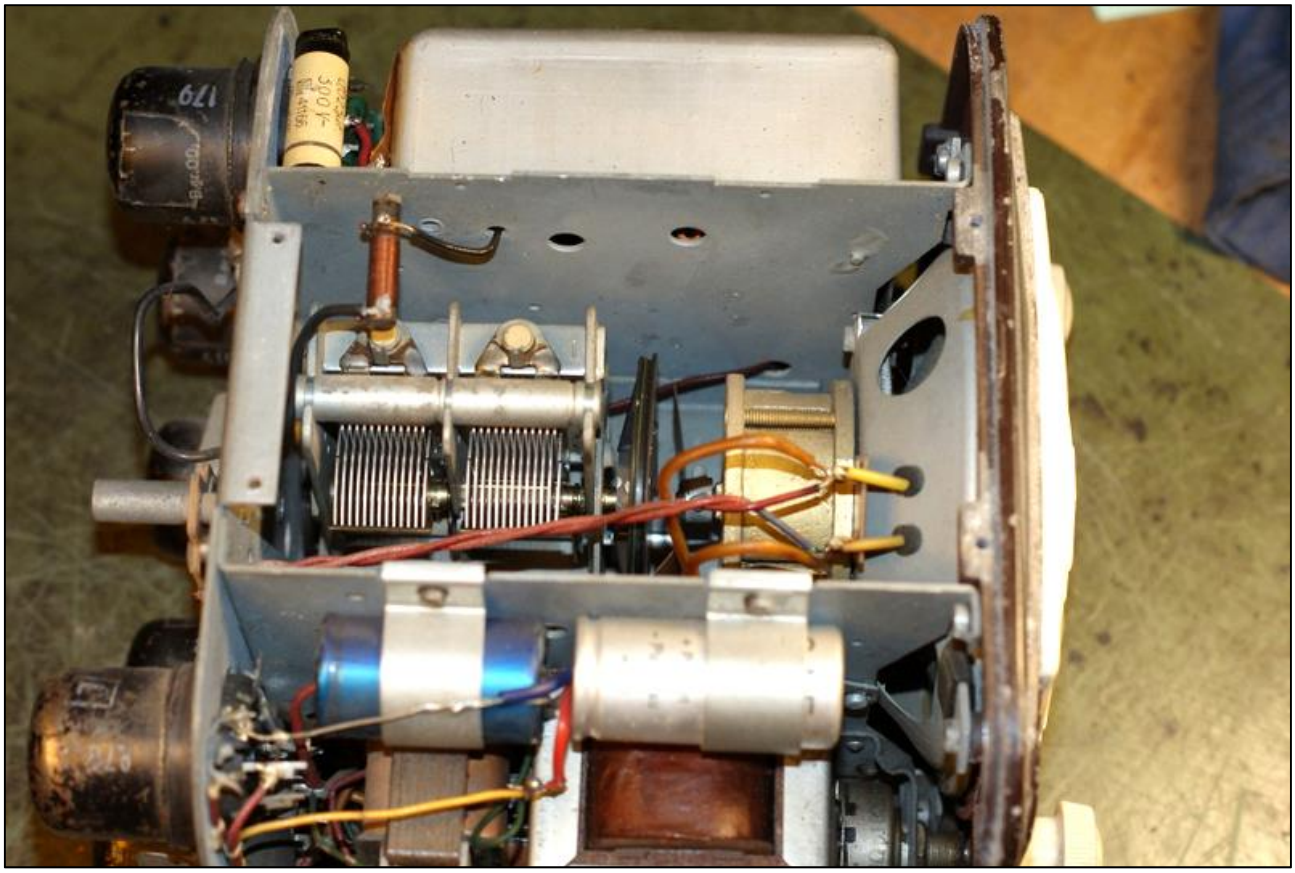

Sett ovenfra med dekslet av, og vi ser en vanlig 2 gangs dreie-kondensator bak høyttaleren, som sitter i fronten.

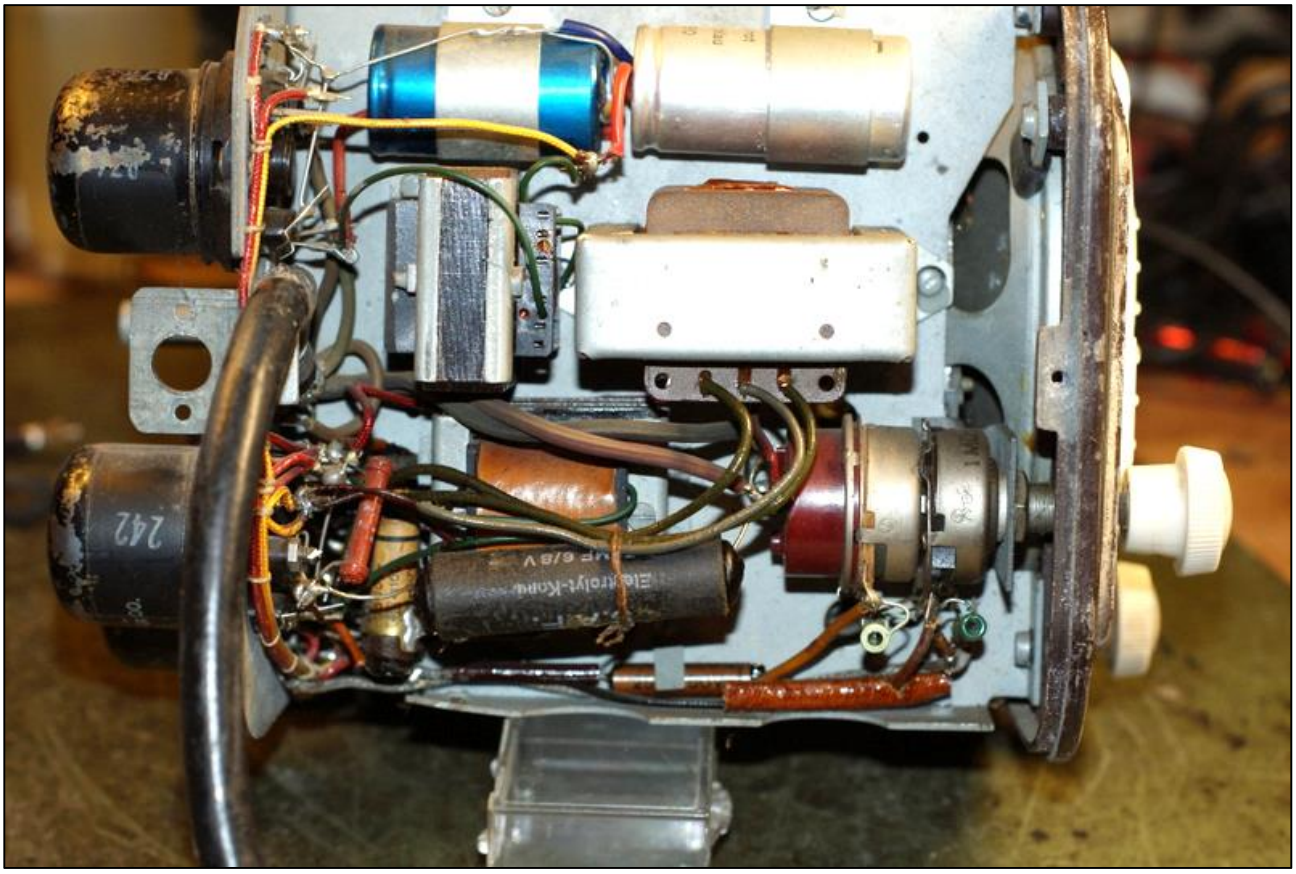

Store komponenter, og før kondensatorbytte.

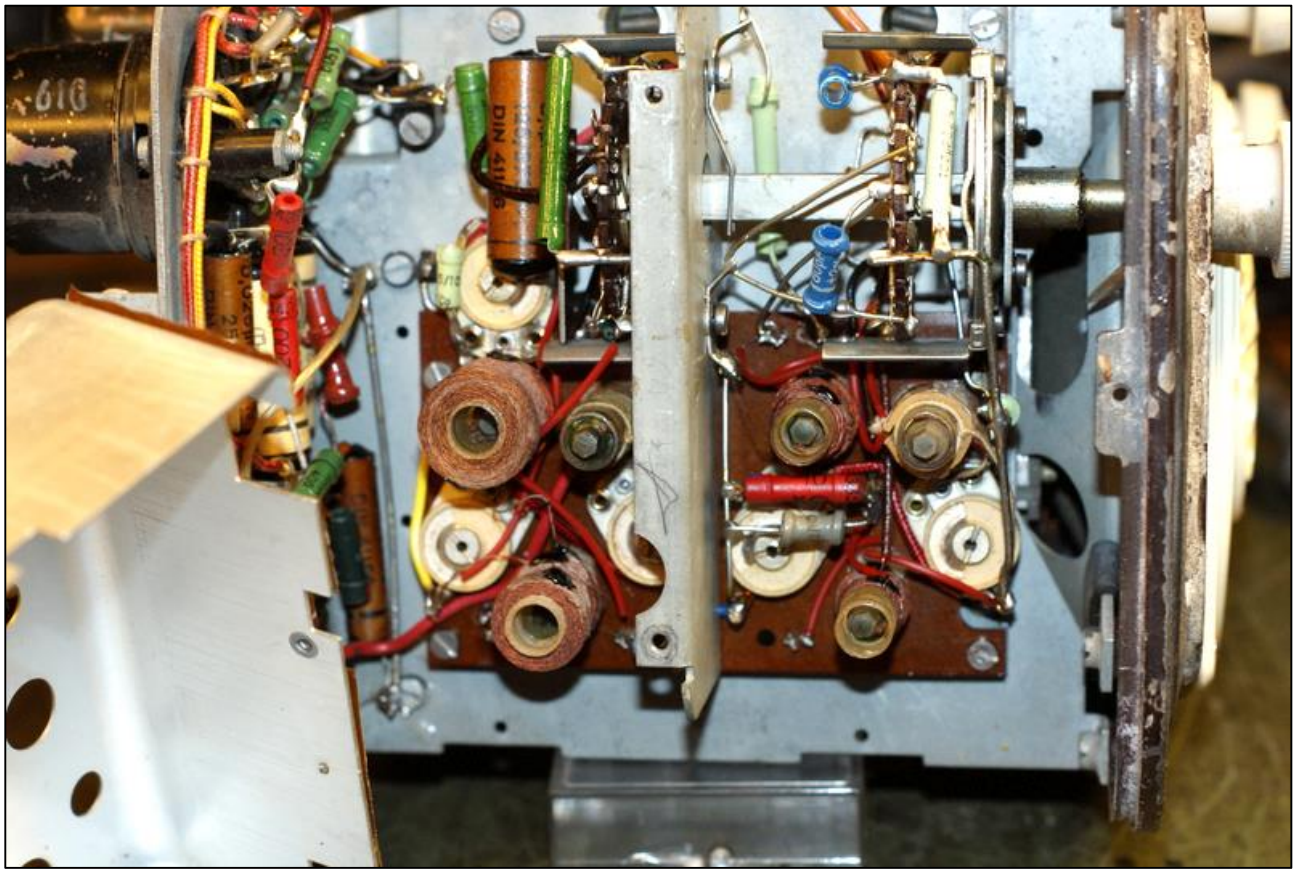

Her ser vi spolesentralen med fjernet skjermboks. Akkurat som på en vanlig stueradio, så det var jo ikke så rart at radioen var stor.

Etter kondensatorbytte, var spenningen stor da vibratoromformeren ble koplet til og 6 Volt kjørt inn i systemet. Vibratoren summet og gikk med en rolig søvndyssende lyd, helt til jeg skrudde opp volumknappen.

Da ble det med ett lyd i høyttaleren og det knitret og sprakte, siden bølgevenderen sto på kortbølge. Da raste det inn med stasjoner, og lyden var som forventet med nye kondensatorer. Bra. På mellombølgen var det også en del liv, men da var vi på helling mot vår, og ikke så mørkt om kvelden, men stasjoner kom inn.

Han som eide radioen skulle ha den i en gammel folkevogn, og var veldig fornøyd.

Så da var atter et prosjekt over med vellykket utgang. Vil til slutt bare nevne at rørene ble plukket ut og målt tilfredsstillende på foreningens rørprøver.

En rar/hemmelig radio

Av Tor van der Lende

Roar Veum kom en tirsdag med noe som så ut som en bok, og lurte på om jeg kunne ta en titt på denne og skrive en artikkel i bladet vårt om denne. Det var en kollega av ham som hadde arvet den etter sin far, og mente at dette var en hemmelig radio som ble laget og brukt under krigen. Så stor var min nysgjerrighet av å åpne denne rare saken.

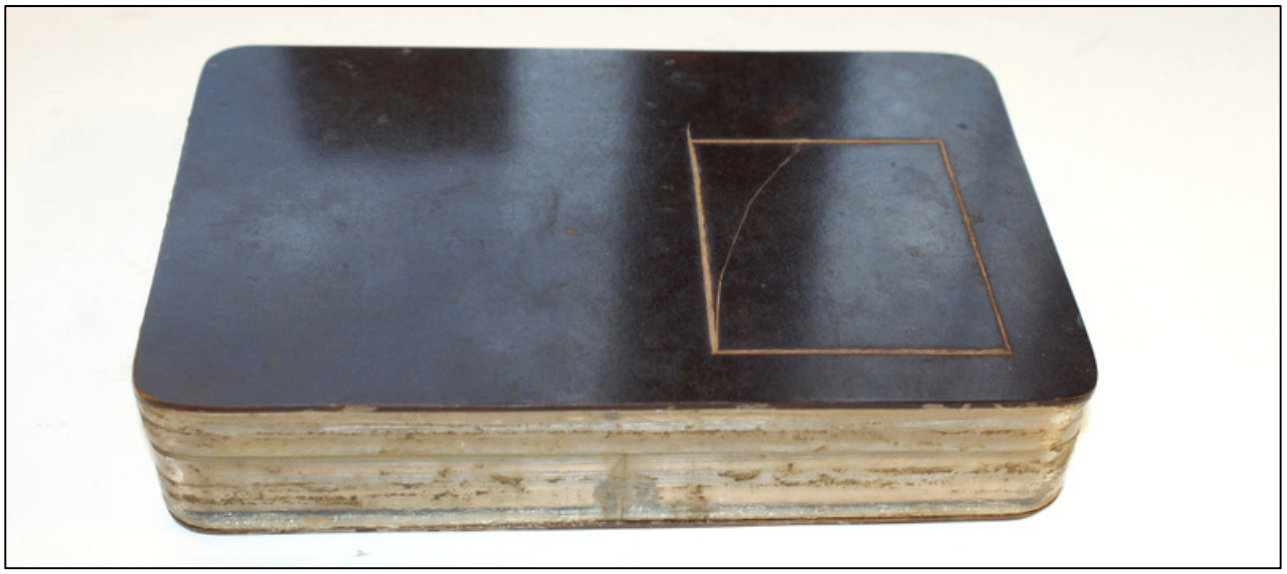

Denne ser jo ganske uskyldig ut, nærmest som en trekloss med blank overflate.

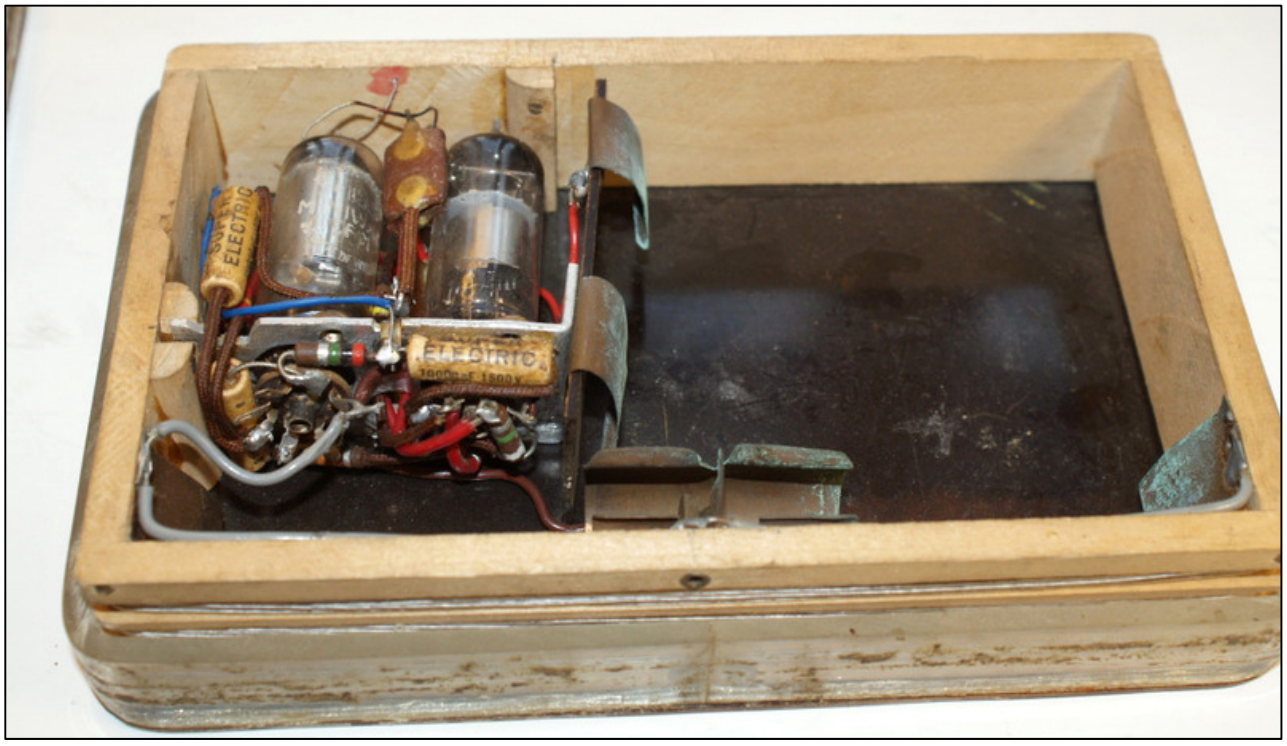

Tar vi av lokket ser vi en to-rørs radio med plass for gløde og anodebatterier.

Ser vi nøyere etter utvendig på tre-ramma, ser vi en rammeantenne med tre omganger med viklinger, og siden jeg ikke har hatt tid til å trace skjema, antar jeg at den ene spolen er selve rammeantenna, og de andre to er avstemningsspole og reaksjonsspole siden det ikke er noen andre spoler i kretsen, og heller ingen avstemningkondensator, annet enn en keramisk trimmer i parallell med en fast 10 pf kondensater. Så vil jeg tro denne radioen har vært fast avstemt til London på en av kortbølgefrekvensene de sendte på under krigen.

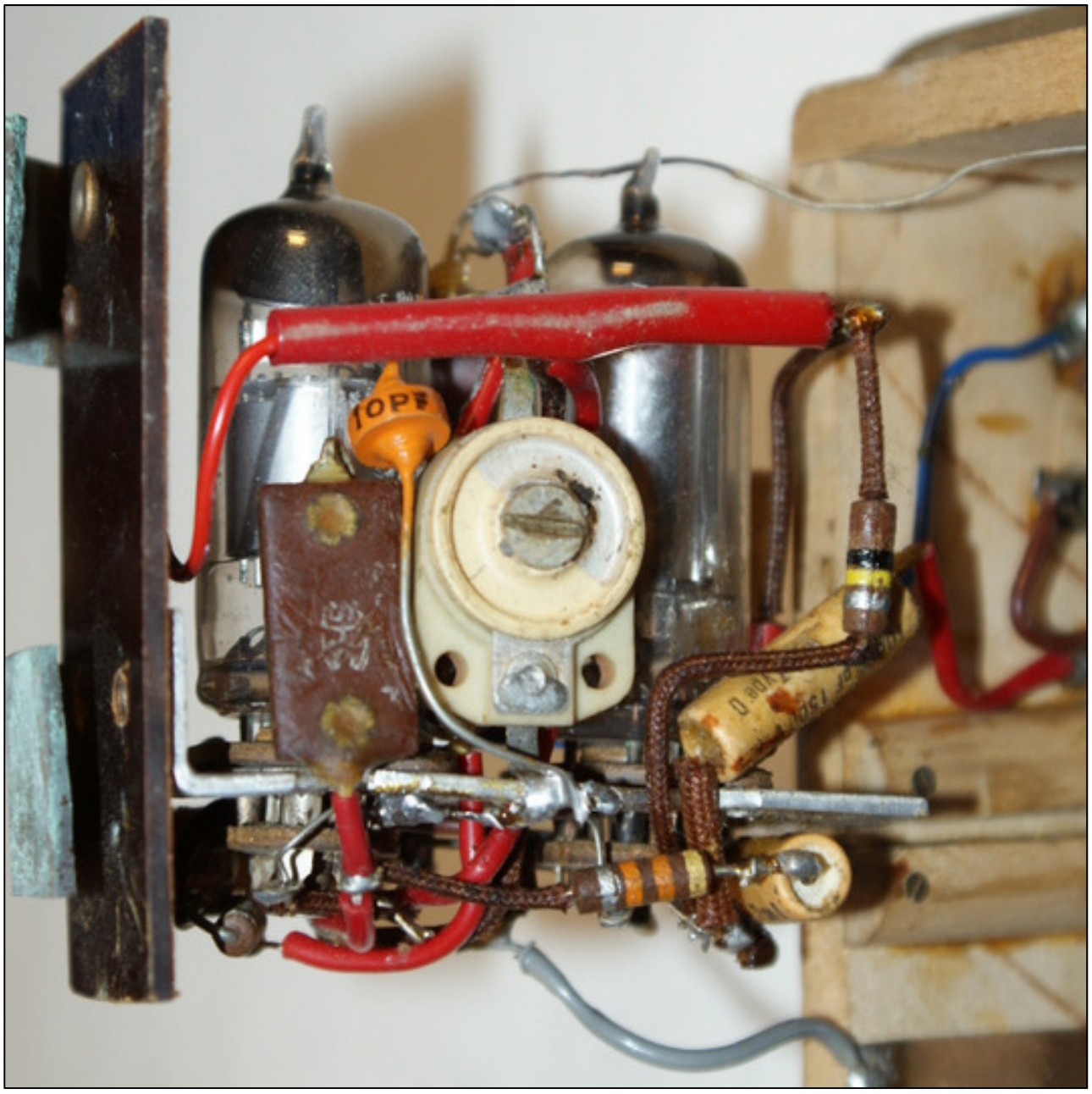

Her ser vi hele avstemningen som har vært fast avstemt til en kortbølgefrekvens.

De to rørene er begge DF 91, som var et meget anvendelig rør for HF.

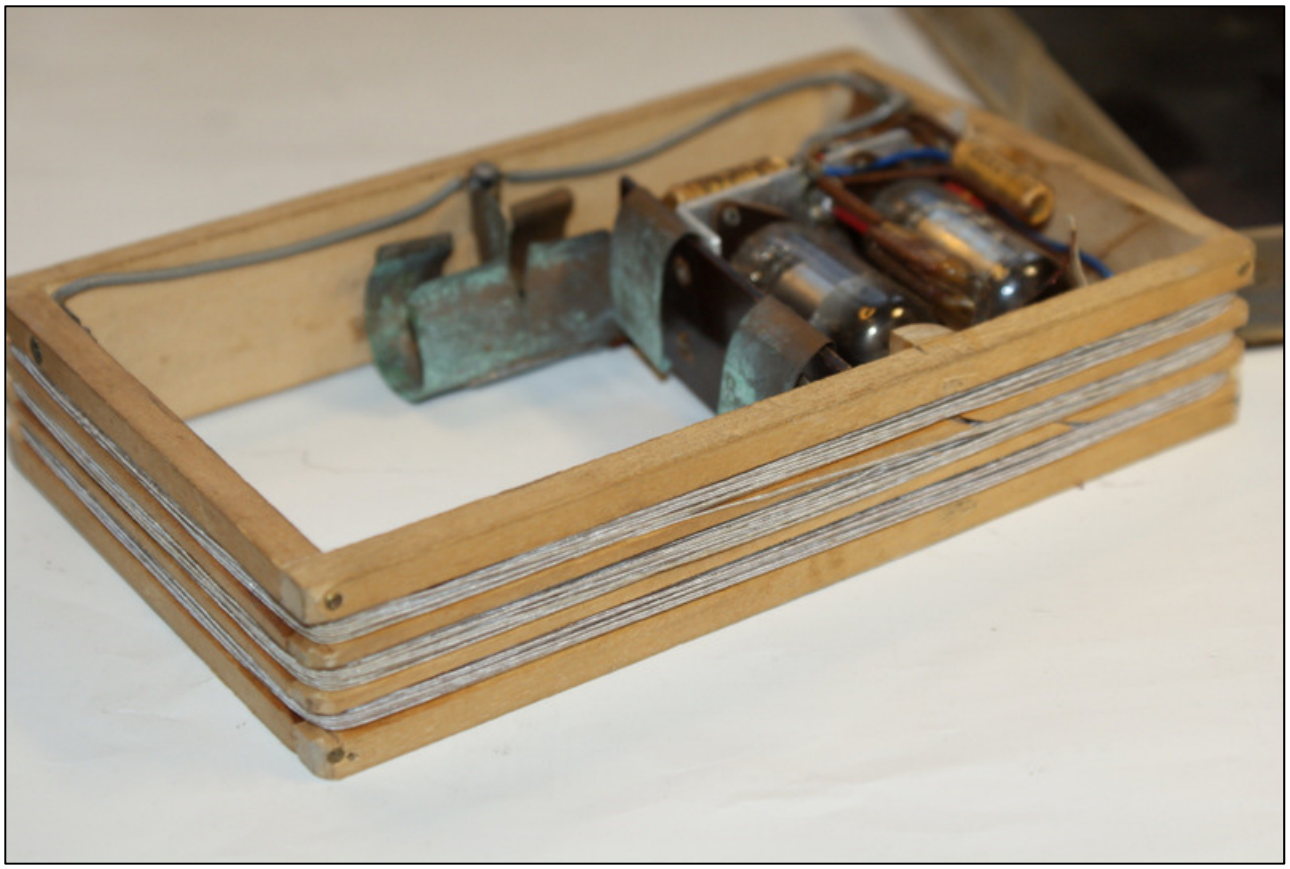

Her ser vi tydelig de tre spolene/rammeantenne. Denne radioen er et lite mesterstykke i seg selv og vitner om en konstruktør med meget god kunnskap i radioteknikk.

Nærbilde av oversiden av selve radioen med kontaktfjærer for anodebatteriet som antagelig har vært 67.5 volt. De medfølgte hodetelefoner var også en liten overraskelse, de var de amerikanske Brush øreproppper som fulgte med Sweethearten.

Garasjeloppemarkedryddesalg i foreningen

Av Tor van der Lende

Lørdag 19. september avviklet vi et nytt ryddesalg i lokalene våre, vi hadde fått inn flere dødsbo, og mye av dette måtte vi bare kvitte oss med snarest da vi har dårlig med plass til lagring av gamle tre-radioer. Vi ble kvitt en del 50 kroners apparater og instrumenter, og når vi ga oss, hadde vi solgt for nærmere 8000.- kr.

Masse gode billige tilbud.

En liten del av utvalget, og vi har fortsatt masse igjen.

Et sjeldent kabinett fra Klaveness med en Vega Clipper Super, ikke for salg.

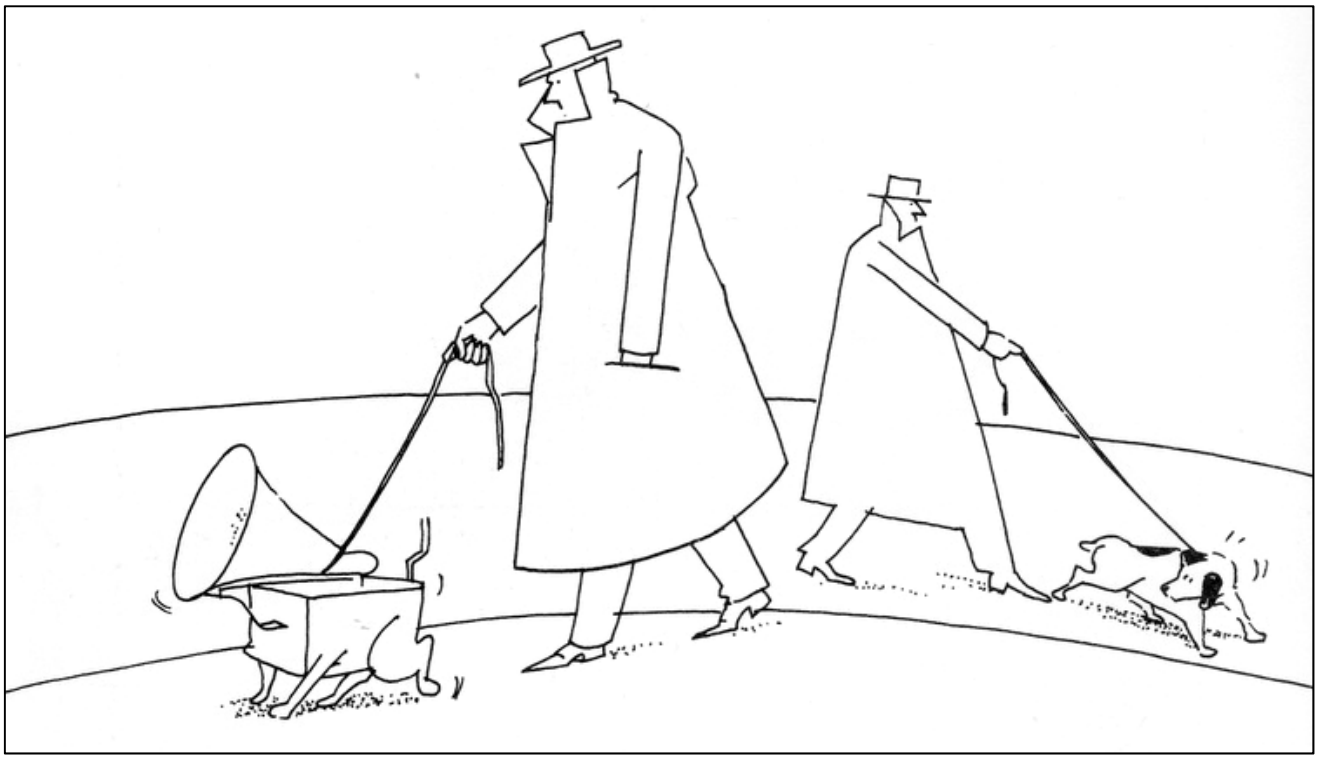

Nipper: Jøss, har sjefen begynt å gå på egne bein, nå?

Et par ord med hensyn til auksjonene våre som jeg ikke fikk plass til på første siden i hjørnet; og det gjelder dette med forhåndsbud. Vi opplever nesten hver gang at et medlem som har meldt på gjenstander kommer og sier at jeg fant ikke den eller den, og den jeg fant var ikke helt den samme som jeg meldte på. Dette er utrolig kjedelig for de som da allerede har lagt inn forhåndsbud på den påmeldte gjenstanden. Dette opplevde vi nå på siste auksjon, hvor en påmeldt gjenstand ikke stemte med den som kom, og en annen ikke ble funnet. Begge disse hadde vi forhåndsbud på som måtte kanselleres, og de som hadde lagt inn forhåndsbud ble veldig skuffet. Skjerp dere, og finn fram de gjenstander dere melder på, på et tidlig tidspunkt, så alt er klart til den store dagen.

På salgslista som følger denne utsendelsen finner dere en post som gjelder RCA/phono sokler, siden det ikke er plass til bilde på lista, viser jeg det her, og ved bestilling, referer til det nummeret som tilhører de enkelte soklene.

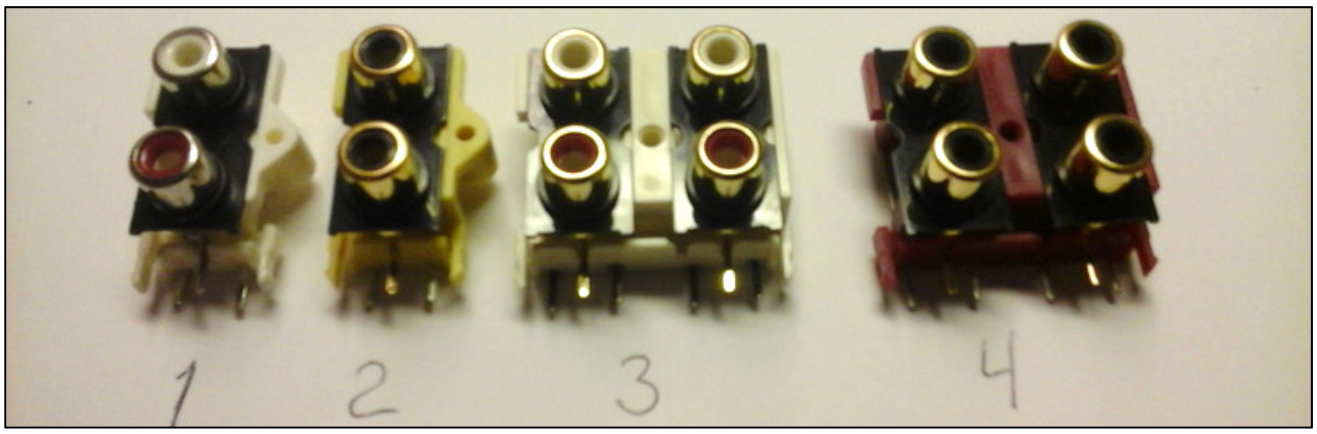

Radio “Superior” for vekselstrøm

Av Bjarne J. M. Selnes (215)

Radioen.

Omkring 1950 fikk jeg en radio av min bror Harald, som bodde i Trondheim. Han hadde fått den av en vertinne i Vollabakken, hvor han bodde. Han hadde radioen med seg til hjemplassen, hvor jeg overtok den. Radioen var ikke i orden, så den ble bare stående i årevis. Mener å huske at det var defekte rør. Mange år senere ble den vraket av en som ryddet rommet der radioen sto. Da jeg kom inn i bildet, var den ødelagt, og det eneste som jeg greide å ta vare på var selve skalaen. Radioen var av merket AGA-Baltic “Superior” fra 1935, og den var bare for vekselstrøm, og hadde MB og LB. Denne radioen skulle bli min første i samlingen, selv om den dessverre ble borte.

Jeg har lenge vært på jakt etter maken radio, men det ble lettere sagt enn gjort. Jeg prøvde å avertere i “Hallo-Hallo” og “Samler”, men fikk ikke noe svar. Kontaktet også flere radiomuseer, bl.a. i Gøteborg, Selbu, Teknisk Museum m. fl., men ingen hadde hverken radioen eller skjema for denne.

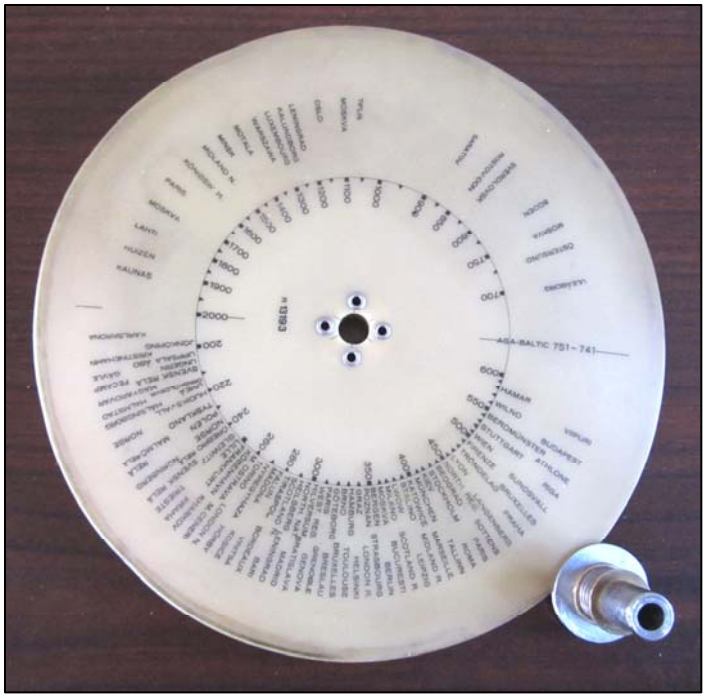

Skalaen med MB og LB, og drev.

Radiofabrikken AGA-Baltic AB i Sverige, lagde bl.a. en radio for både like- og vekselstrøm, men det er en annen radio, selv om den utvendig ser nøyaktig likedan ut. (Det er denne som er ombygget for vekselstrøm med trafo og 4 rør + likeretter.)

Jeg hadde omtrent gitt opp å få tak i en slik radio, da det plutselig dukket opp en tilsvarende radio på nettet, høsten 2014. Eieren bodde i Sundsvall i Sverige, og het Thomas. Jeg kontaktet han, og jeg skulle få kjøpe den for 400,- kr. Like før jul, fikk jeg ny melding fra Thomas, om at han hadde fått problemer, og ikke kunne kvitte seg med radioen. Jeg ble skuffet og lurte lenge på hvilke problemer han hadde fått. Kanskje han syntes at han hadde satt prisen for lav?

På vårparten i år, kontaktet jeg han på nytt, og bød han 1000,- kr. for radioen. Nå fikk jeg svar tilbake om at han allikevel kunne selge radioen, selv om det var en tung avgjørelse. Den 14. mai bestemte jeg og Johan (sønn), at vi skulle ta en ferietur til Sverige, samtidig som vi hentet radioen. Vi oppsøkte Thomas i Sundsvall, og nå fikk vi vite hvorfor han fikk problemer. Radioen hadde helt fra den var ny tilhørt hans foreldre, og den hadde vært brukt i "sommerstugan" i gamle dager, helt til den lokale radiosenderen i Sundsvall ble nedlagt. Derfor syntes han det var tungt å kvitte seg med den. Men handel ble det, og jeg overtok radioen som har nr. 106028, og er bare for vekselstrøm.

Thomas tar farvel med radioen.

I en annonse i det gamle bladet "Hallo Hallo" for desember 1935, står det at radioen er norskbygget! Men hvilken radiofabrikk bygget den i Norge? (Eller menes det at den er bygget for norske forhold?)

Annonse i "Hallo Hallo", desember 1935.

I "Radiobladet" nr. 4 i 1935, fant jeg omtale av denne radioen, men det står ikke hvor den ble bygget. Derimot har de tatt med skjema, men komponentenes størrelse er

ikke tatt med. Det var vel en fabrikkhemmelighet den gangen. Jeg har ikke sett så mye på radioen enda, men jeg har laget nytt gitter av messing foran høyttaleren, for det opprinnelige av bakelitt var fjernet. Ellers har jeg fått målt rørene på NRHF, og de er ok. Radioen virker på grammofonuttaket, men resten av feilsøkingen får bli vinterarbeide.

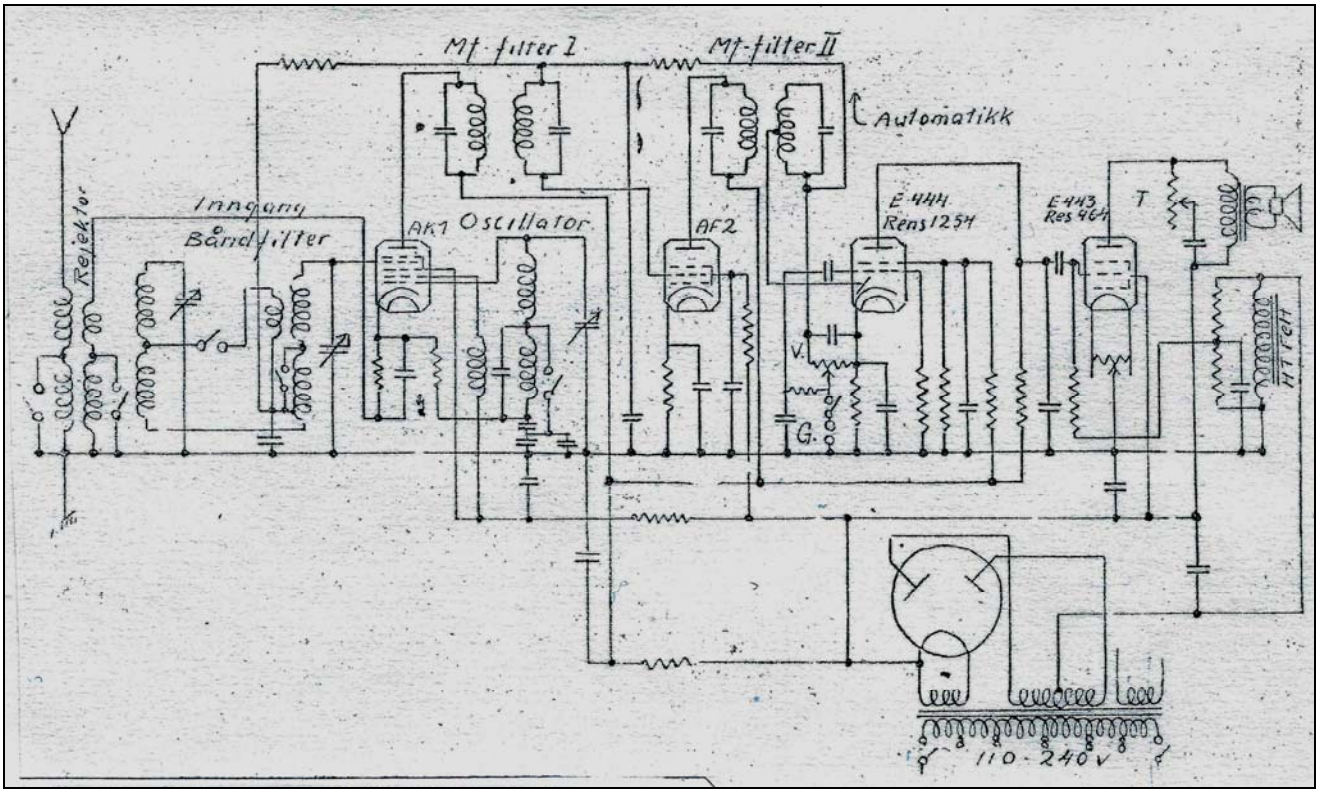

Skjema.

Dette må være en meget sjelden radio, siden jeg bare vet om, og har sett to slike. Håper å komme i kontakt med noen som vet mere om denne vekselstrøms-radioen.

Bilder fra høstauksjonen

Tandberg Extention høyttaler. Uvanlig liten høyttaler. Kr. 800,-

Objekt 1, R1155 Engelsk flymottaker. Den så ut som et spøkelse, men virket å være temmelig fin og komplett. Kr. 100,-

Objekt 245, Engelsk krystallapparat med dobbel detektor, kr. 800,-

Objekt 82, der har vi sannelig en liten Wurlitzer gitt.

Objekt 226, Ex-tysk støysøkeapparat, kr. 3600,-

Leserinnlegg

Hei Tore,

Kanskje kan du få inn noen ord fra meg om *Kurér Transi* i desember-utgaven?

Som du skrev i mai-utgaven ble aldri Kurér Transi noen god kortbølgeradio som den første, klassiske Kurér med rør var. Transistor satte begrensninger, men laboratoriesjef, konstruktør Harald Nybø i Radionette fikk likevel til det optimale.

Den første serien til Kurér Transi som kom sommeren 1958 hadde flere transistorer fra USA (2N372,2N410) og neste serie fortsatte med 2N410 og også med OC45.

Kurér Transi var den første transistorradio i Europe som hadde kortbølgebånd. Kanskje var den den første i verden? Konstruktør Harald Nybø gjorde basekoblet-transistor, så vidt det kan erindres, og fikk den til å svinge høyt opp i frekvens. Det vil si at Kurér Transi kunne brukes til kortbølge. Det var helt utenkelig at en norsk radio ikke skulle ha kortbølge.

Utvikling av transistorer fra leverandørene gikk utrolig fort og når Nybø hadde vurdert en ny type, kom det en enda nyere. Dette forklarer forandringer og skifte av transistortyper som skjedde for Kurér Transi.

Samlet ble det produsert 171.500 Kurér Transi inkludert eksportserie uten langbølge med tre kortbølgeområder. Det er et anselig antall.

Sommeren 1958 kjøpte min mor, som jeg ordnet, en av de første Kurér Transi som kom. Jeg mener at det før fellesferien kun ble produsert omtrent 10 stk Kurér Transi. Hun brukte den, uten etterservice, daglig i 27 år til sin bortgang.

Jan Wessel satte seg bent imot å produsere flere Kurér med rør. Lett i vekt og lite strømforbruk tilhørte fremtiden og han var sikker på utgavene til de nye serie ville forbedre yteevnen for Kurér Transi på kortbølgen til et akseptabelt nivå. Det skjedde også.

Lagret av den klassiske Kurér ble satt av for eksportmarkedene.

Hovedgrunnen til at produksjonen gikk ned og tilslutt opphørte av Kurér Transi var at FM kom. Kurér Transi FM ble produsert i 31.000 eksemplarer.

Vennlig hilsen
Fredrik Hildisch

Hallo Hallo nr 131

Kjempebra Hallo Hallo, nettopp lest fra perm til perm! Masse kule bilder av stilige radioer og andre snurrepiperier. Veldig flott reportasje fra museet også, og fra den fantastiske danske samlingen. Veldig leseverdig alt sammen! Stor takk også til Torfinn Haugland for forsøket på å identifisere faderens reiseradio! Men som Tore Moe sier, det er mest sannsynlig at -4B faktisk snekret den selv i ledige stunder, siden ingen kjenner den igjen. For ordens skyld har jeg sjekket negativet, og bildet er ikke speilvendt som vi lenge trodde. Så da holder vi fast på sistnevnte teori foreløpig. Men takk igjen!

Med vennlig hilsen

Marit Rasmussen

Slikt liker redaktører å høre, takk for hyggelig melding Marit! Det varmer ens hjerte etter mange timer og dagers arbeid. Men hovedæren tilfaller de som skriver og sender inn stoff og bilder. Her er det mye historie som blir bevart for ettertiden. Red.

Annonser

Til salgs:

1. Feltstyrkemåler, PROMAX Mod SF 580. Serie 43, No 4948.
   MEDIDOR DE CAMPO. TIPO-SF580.
2. VARIATOR LUBCKE VARIO. RV: 10805-20. 8A. 0-250V. VEKT 8 kg.

Jan Riisnes, 6969 Straumsnes, tel. 57735191

Fra Norsk Radiomuseums Jukebox-samling.

Rock-Ola fra 1956. (Foto: Tor van der Lende)

En Seeburg fra 1952, Norsk Radiomuseum. (Foto: Tor van der Lende)